

ENTİ İLHAM ƏLİYEVDİR!

TƏBRİK EDİRİK!

SEÇİM

**ABEL
MƏHƏRRƏMOV
Bakı Dövlət
Universitetinin
rektoru**

Biz ziyalilar Heydər Əliyev siyasi kursunu dəstəkləyirik və bundan sonra da dəstəkləyəcəyik. H. Əliyev bizim tarixi və əbədi şöhrətli prezidentimizdir. Mən əminəm ki, Azərbaycan xalqı cənab Heydər Əliyevi dövlətçilik simvolu kimi qəbul edir.

Şübhə etmirəm ki, xalqımız onun siyasi kursunu hərətə dəstəkləyir. Odur ki, prezidentliye indiki namizədlər içərisindən cənab Heydər Əliyevin siyasi kursunu en uğurla davam etdirə biləcək namizədə səs verəcəyik. Bu şəxs isə cənab İlham Əliyevdir. O, Moskvada siyasi diplomatiya məktəbi keçmiş, alimlik dərəcəsi almışdır. Azərbaycandakı fealiyyətində isə milli dövlətçilik və milli diplomatiyamızın formallaşmasında fəal iştirak etmiş və özünü təsdiq etmişdir. O, Azərbaycan siyasetinin dünya müstəvisinə çıxmığında yaxından iştirak etmişdir və bu gün də edir. İ. Əliyev bu gün artıq qloballaşmış siyasi proseslərdə Azərbaycanı layiqince təmsil edən və lazımı səviyyədə tanıdan, onun imicini qoruyan yeganə adamdır. Ən vacibi odur ki, gənclər onu hərətə qəbul edirlər. Bu səbəbdən mən əminəm ki, gənclər səs verməyə gedib İlham Əliyevə səs vermək, özlerinin gələcəyinə səs verəcəklər.

**ZİYA MƏMMƏDOV
Azərbaycan Respublikasının
Nəqliyyat naziri**

Heydər Əliyev haqqında söz deyəndə biz öz tariximizi danişmış oluruz. Bu şəxsiyyət uzun zaman Azərbaycanın içtimai-siyasi fikrinin diqqət mərkəzində dayanmış, onun bütün sahələrdə ucalıq qazanması üçün şərait yaradan istiqamətləndirici və ideyaverici möhtəşəm lider olmuşdur.

Azərbaycan xalqı xoşbəxt xalqdır. Ona görə ki, Heydər Əliyev kimi prezidenti var. Tarix onun kimi oğulları yüz, min ildən bir yetişdirir.

Heydər Əliyevin bir siyasetçi kimi en böyük özünməxsusluğu, fenomenallığı ondadır ki, o, çağdaş dünya təcrübəsində mövcud olan sivil üsullara əsaslanaraq, respublikamızda demokratik prinsiplərin inkişafına iqtisadi sistemin transformasiyasının, ölkənin milli xüsusiyyətlərinin imkan verdiyi səviyyədə şərait yaradıb.

Xılıskar olduğunu Azərbaycanı təkcə bələldər qurtarmaqla yox, həmçinin müstəqilliyimizi əbədi, dönməz prosesə çevirməkə, hüquqi, demokratik dəyərlərə söykənən dövlət qurmaqla təsdiqləyən möhtərem prezidentimiz həmişə bu prinsipə sadıq qalacağını bəyan edir.

Qarşıdan prezident seçkiləri gelir. Seçkilərə layiqincə hazırlaşmaqla yanaşı, Nəqliyyat Nazirliyi üzərində düşən vəzifə və məsuliyyəti layiqincə həyata keçirir. Beynəlxalq yüksəklikdən Nəqliyyat axınının Azərbaycana keçməsi və onun mərkəzi ofisinin Bakıya salınması kimi qlobal məsələlərin və layihelerin həyata keçirilməsində Heydər Əliyevin xüsusi rolu olmuşdur. Azərbaycan xalqı belə bir tarixi şəxsiyyətin oğlu cənab İlham Əliyevi beynəlxalq aləmdəki siyasi fealiyyətinə və idmanımızı dünya səviyyəsinə qaldırımağınə görə alqışlayır, onu bir siyasi lider kimi tanıdığını etiraf edir.

Seçkilərdə hamının iştirakı vacibdir. İnanırıq ki, qədirbiliş xalqımız öz səsini Heydər Əliyev məktəbinin istedadlı yetirməsi olan cənab İlham Əliyevə verməklə düzgün seçim edəcəkdir.

**AĞACAN ABİYEV
Azərbaycan Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının rektoru,
MOK-un baş katibi**

Hətta istəmeyənlər də eti-
raf etməli olurlar ki, Heydər

Əliyevin hakimiyyəti dövründə Azərbaycan böyük elmi-iqtisadi tərəqqi yolu keçmiş, yüksələş və nailiyyətlər əldə etmişdir. Hər bir sahədə irəliləyiş mövcuddur. Əhalinin güzəranı nəzəreçərcəpacaq dərəcədə yüksəlib. Odur ki, bu gün hər kəs işi, əməli ilə Heydər Əliyev siyasetini dəstəkləməlidir. Ən birincisi, ona görə ki, Azərbaycanın taleyi məhz ölkə başçımızın siyasi fəaliyyəti ilə tənzimlənmişdir.

Artıq 11 ildən çoxdur ki, Azərbaycan müstəqil dövlət kimi addımlar atır. Bu səbəbdən, tam minnətdarlıq hissisi ilə qəbul edirik ki, Heydər Əliyev Tanrıının Azərbaycan xalqına bəxş etdiyi varlıqdır. Xalqın, dövlətin xilası onun

adi ilə bağlıdır. Biz həmişə onun gördüyü işləri ürəkdən bəyənmış və dəstəkləmişik.

Azərbaycanın idman həyatında da böyük dönüş yaranmışdır. Heydər Əliyev kursunun yetirməsi kimi İlham Əliyev cənablarının bu sahədə ağır zəhmeti, gərgin əməyi və bunların nəticəsi olaraq uğurları həddindən artıqdır. O, Milli Olimpiya Komitəsinin prezidenti seçiləndən Azərbaycan idmanı yüksəklərə qalxmış, bu sahədə uğur və nailiyyətlərimiz yetərincə olmuşdur. Tekcə elə 2000-ci ildə Sidney Olimpiadasında Azərbaycan idmançılarının qazandıqları nəticələr idmanımızın əsaslı inkişafından xəbər verir.

Ölkə səviyyəsində gənc-

lərin idmana cəlb edilməsi və onun kütləviliyinə nail olunması işinə təkan verməklə İlham Əliyev, həmdə gənclərin həyat tərzində, davranışlarında və şüurunda sözün əsl mənasında inqilab etmişdir.

Son vaxtlar Azərbaycanın şəhər və rayonlarında əzəmetli idman komplekslərinin tikilməsi cənab İlham Əliyevin idmana qayğısının təzahürüdür.

İlham Əliyev gəncdir, perspektivlidir. Onun siyasi dünyagörüşü prezident seçiləməyinə imkan verir. Bütün bunnulara görə 15 oktyabrda onun qələbə çələğinə inanır, respublikamızın daha da çiçəklənməsinə ümidi var olduğumuzu bildiririk.

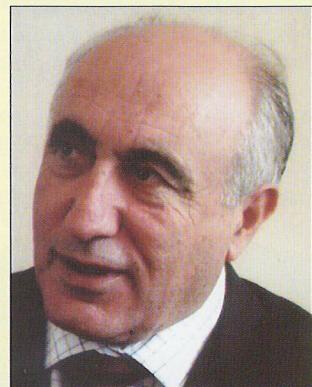
“Seçim” publikası ilə oxucuya təqdim etdiyimiz yazılar, 3-ündən başqa, redaksiyamıza ölkə prezidenti seçkisindən xeyli əvvəl təqdim olunub. Təbii ki, redaksiya bunları müəlliflərin iştirakı və razılığı ilə dəyişdirib bugünə uyğunlaşdırıb bilərdi. Lakin onların ilk ruhunu, təbiiyini saxlamaq üçün biz bunu etmədik və hadisələrin sonrakı gedisi göstərdi ki, düz etmişik.

Çox hörmətli İlham müəllim!

Əzərbaycan dövlətinin banisi və qurucusu möhtərəm Prezidentimiz Heydər Əliyev bir fikri dönə-dönə təkrar etmişdi: "Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi dönməzdır, əbədidir, sarsılmazdır".

Müstəqilliyimizi dönməz və əbədi etmək üçün əziz Prezidentimiz özü qədər Sizə inanaraq, dövlətimizin sükənini Sizə həvalə etməyi xalqımıza tövsiye etmişdir. Bu arzu qədir bilən xalqımız tərəfindən böyük ruh yüksəkliliyi ilə qarşılanmışdır.

Tarixi və müqəddəs arzumuzun həyatda gerçəkləşməsi üçün Sizə Ulu Tanrıdan köməklik arzulayıram.

**Dərin hörmətlə, professor
Şahlar Əsgərov
Milli Məclisin deputati**

KƏMALƏDDİN HEYDƏROV Azərbaycan Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri

sinə, həm də insani keyfiyyətlərinə görə Azərbaycanın siyasi səhnəsində öz yerini tutub".

Bu gün xalq İlham Əliyevin ətrafında six birləşməkdir. Seçkilər ərefəsində reallıq daha çox üzə çıxmışdır. Xalqın böyük çoxluğu bir ağızdan "İlham Əliyev!" deyir.

Biz də vahid namizəd kimi onu dəstəkləyir, ona səs veririk. Çünkü gələcək Azərbaycanın taleyi ondan həlli dici dərəcədə asılıdır.

Daxili dinamika ilə böyük siyasi nüfuz qazanmış cənab İlham Əliyevin respublikamızın həyatında özünəməxsus uğurları çoxdur. Biz bu uğurları görür və yüksək qiymətləndiririk.

Azərbaycan misligörünməz tərəqqi yolundadır. Bu tərəqqiqini bize bəxş edən Heydər Əliyev cənabları İlham Əliyev, siyasi yükü olan bir diplomat haqqında deyir: "İlham Əliyev həm biliyinə, həm aqlına, həm təcrübə-

Hamiya yaxşı məlumdur ki, Heydər Əliyevin yenidən hakimiyətə qayğısı Azərbaycan Respublikasını parçalanıb mehv olmaq təhlükəsindən qurtardı. Heydər Əliyev döhəsinin Azərbaycanın dünya arenasına çıxarması da hər kəsə bəlli dir. Bunun nəticəsidir ki, artıq dünyadan aparıcı dövlətlərinin diqqəti ölkəməzə yönəlmüşdür. Əger ilk mərhələdə ölkə hər sahədə sabitləşmə və ilkin inkişaf yolu keçirdisə, İndi özünün inkişaf strategiyasını təsbitləyir. Bu, olduqca böyük nailiyyətdir.

Heydər Əliyev dövlət quruculuğu kimi ağır və məsuliyyətli bir işin öhdəsində layiqinə gəldi. Önün iti təfəkkürü, dəmir məntiqi, düşməni mat qoyn qeyri-adı işgüzarlığı Azərbaycanımızı sivil ölkələr sırasına çıxardı.

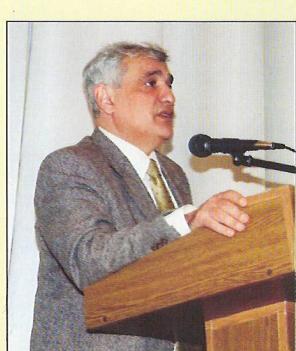
Sadə vətəndaşlalarından tutmuş

ƏLİ ABBASOV Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin rektoru

böyük şəxsiyyətlərə qədər hər kəsin deyəri mənsub olduğu cəmiyyət, öz xalqı, vətəni üçün görədürü işlərin miqyası ilə ölçülür. Bu baxımdan Heydər Əliyevin Azərbaycan tarixinde yeri müstəsna, evəzedilməz və əbədi dir.

Qarşılidan gələn prezident seçimlərinə YAP tərəfindən namizədliyi iki il sürümüş, Heydər Əliyev siyasi kursunun layiqli davamçısı olan İlham Əliyevin təbliğat kampaniyası respublikanın hər yerində uğurlu gedisi edir, xalqı prezident kürsüsündə oturmağa hamidən artıq haqqı olan bu istedadlı namizədə səs verməyə çağırır. Təbliğat kampaniyasının hər bir uğuru ölkə başçımıza, onun siyasi ordusuna sevgi payı kimi qiymətləndirilə bilər.

Heydər Əliyev məktəbinin layiqli davamçısı, gəncliyiminin səsi, XXI əsrin yeni tipli lideri İlham Əliyevin namizədliyi Azərbaycan gəncliyinin qələbəsidir. Ölkəmizin həyatında əsaslı dönüş yaratmaq potensialına, yüksək savadlı, intellektual səviyyəyə, ən əsaslı, Heydər Əliyev məktəbinin siyasi funksionallığına malik olan İlham Əliyevin seçimlərdə böyük uğur qazanacağı şübhəsizdir.

KAMAL ABDULLAYEV Slavyan Universitetinin rektoru, Azərbaycan Mədəniyyət Fondunun sədri, Əməkdar Elm xadimi

Bu sətirləri yazmağa başlayanda gözümüz qabağına 1988-ci il, Meydan hadisələri geldi. İndi deyəcəyim sözləri kimin dediyi yadında deyil, amma orasını bilirom ki, ağıllı, elmlı adam idi, ele-bəla, boş-boşuna danişan deyildi. Meydandakı çıxışında toplaşanlara bir növ güzli bir informasiya ötürdü: "Şovinizm, "torpaq hərisliyi" xəstəliyinə tutulmuş soydaşlarının bu

hədsiz-hüdudlusuz nəfsini bir qədər cilovlayırcasına çıxış edən Ermənistan KP MK-nin keçmiş birinci katibi Dəmircyan ermənilərinə demədi: ağılinizi başınıza yığın, Allah bu türklərə (azerbaycanlılar) XX əsrde elə

bir başçı gönderib ki, bizim qurdugumuz bütün oyunlardan xalqını xəta-sız-filansız çıxaracaq". Dəmircyan Heydər Əliyevi nezərdə tuturdu.

Düşmən olanda nolar, düz deyirmiş, bu Kişinin qiymətinə o bizimkilerdən sərrast bilirmiş və yanılmırımsı: doğrudan da Heydər Əliyev geldi, Azərbaycanı da onu gözləyən çeşidi xətalardan, hətta faciələrdən xilas eledi.

Bu dəfə prezidentliyə namizədlər sırasında İlham Əliyevin adı çeki-ləndə, nə gizlədim, üzde tamam başqa şey desəm də, içimde bir gizli şübhə, tərəddüb baş qaldırdı: "Göresen Babanın yerini yeriyə biləcəkmi?" Amma sonra da İlham Əliyevin AŞ PA-dakı fealiyyəti, çıxışları və bununla bahəm cəmi bir neçə il erzində dönyanın idman aləmində adı bəlli olmayan Azərbaycanı dönyanın bu baxımdan ən öncül ölkələri sırasına çıxarması gözümüz qarşısından keçdi. Elə o anda da fikrim qətiləşdi: "Yeriyəcək, atasının yerisini də gedəcək, bundan o yana da gedəcək. Heydər Əliyevin oğludur..."

Beləliklə, artıq neçə aydır mən öz qəti seçimimi etmişəm: qarşılaklı seçimlərdə hökmən İlham Əliyev qalib gələcək. Qalib çıxacaq və sonra da burda çox böyük işlər görülecek. Güman etmirəm ki, onu yaxından tanışanlardan kimse buna şübhə eləsin.

SEÇİM

GÜLMƏMMƏD CAVADOV
Azərbaycan Respublikası
Material Ehtiyatları Komitəsinin sədri

Həqiqətən bu gün xalqımız böyük seçim erəfəsindədir: o öz gələcəyini kime etibar edəcəkdir? Namizəd çox, əməli olaraq çıxını bu böyük məsuliyyətin altına vere və onu doğrudan biləcək şəxsiyyət isə az. Şəxsən mənə qalsa, onların arasında Heydər Əliyev yolunu uğurla davam etdirə biləcək tək bir namizəd var. Bu, az vaxtda özünü nəinki mənsub olduğu xalqın gözündə, eləcə də dünyanın nəhəng siyasi "kit"lərinin nəzərində kifayət qədər göstərib-dögürtmiş İlham Əliyevdir.

I. Əliyevin əsas xoşbəxtliyi ondadır ki, el-obasının qədrini bilir, öz atası, dahi şəxsiyyət, müdrik insan H. Əliyev kimi xalqını və vətənini sevир.

Siyasətə maraqlanan, ondan az-çox baş çıxaran və ən vacib siyasi gedisliyə izleyən hər kəsin yadında olar keçən ilin payızında I. Əliyevin Amerikaya səfəri. Onu kimlər qəbul edədi: ABŞ vitse-prezidenti Riçard Çeyni, Amerika Demokratiya

SSRİ dağıldı, özü ilə bərabər dünyanın altida birindəki iqtisadi əlaqələrin, xeyli dərəcədə əvvəlki maddi-texniki bazarın da sökülüb-dağılmasına bəis oldu. Qeyd edim ki, bu, bir qədər də təbii idi.

Bələliklə, yenice suverenlik qazanmış Azərbaycan yeni dövlət quruculuğuna yarıboş əllə başlayası oldu. Düşünüb gözlərin qarşısına gətirdikcə, ölkənin o cür durumu adamı dəhşətə salır. Oğul gərək idi ki, dövləti belə bir vəziyyətdən o qədər itkilərə yol vermədən, sağ-salamat, təzədən başqa bir, daha güclü dövlətin xammal əlavəsinə çevrilmədən, məhərətlə çıxara bilsin. Heydər Əliyev bunu

Institutunun direktoru, dünyanın ən güclü siyasi-ətnik qruplaşması olan Amerika və dünya siyasi qurumlarının rəhbərləri və s. və i. a. Həm də necə, hansı səviyyədə! Sanki dünyanın ən qüdrətli dövlətlərdən birinin başçısını, özü de çox mahir diplomat-siyasetçi lideri qəbul edirdilər. Halbuki o vaxt I. Əliyev rəsmi vəzifəcə elə bir yüksək post sahibi deyildi. Onda heç ölkənin rəsmi 2-cisi, 3-cüsü də deyildi. Bəs haradandı ona qarşı elə böyük rəğbət, hörmət?

Axi, mən bir az əvvəl "siyasi gedisliyələrdən az-çox baş çıxaran" ifadəsini təsadüfi işlətmədim. Elə beledə onlardan her hansı biri, - o da ola ABŞ boyda dünaya nəhənginin vitse-prezidenti, - adı halda, deyək ki, ARDNŞ vitse-prezidentini və ya MOK prezidentini qəbul etmir, etsə də, uzaqbaşı ona beş-on dəqiqə vaxt ayırır. Əgər I. Əliyevə o qədər geniş vaxt ayrıılır, belə böyük rəsmi hörmət, rəğbət göstərilir, o qeyri-adi təntənə

etdi. Heç bir başqası edə bilməzdi, məhz o etdi.

Ölkə, dövlət sabitləşdi, o cümlədən maddi-texniki baza yaradılması baxımından da. İndi qarşında çox böyük yeni yaradıcılıq yolu durur. Bu yolu kim davam etdirəcək, daha dürüstü, vətəni bu yeni mərhələdən kim uğurla keçirib aparacaq?

Əlbəttə, İlham Əliyev! Heydər dühəsinin işığından nur almış, bu qüdrətli, gur işiqda böyük ərsəyə gəlmiş yeni gənc lider! Bunlar elə belə, gəlisişgəzel sözler deyil; real faktlara, həqiqətlərə söykənən gerçəklidir. İlham Əliyevin istər ARDNŞ-dəki, istər Milli Olimpiya Komitəsi-

nin prezidenti kimi, istərsə də beynəlxalq siyasi arenada - AŞ PA-dakı coşğun diplomatik fəaliyyəti və bunların sayesində uğurları dediklərimizin doğruluğuna şübhə yeri qoymur.

Təbii ki, bunları ümumən xalq da yaxşı görür və lazımcı qiymətləndirir. Təsadüfi deyil ki, seçkiqabağı keçirilən bütün rəsmi və qeyri-rəsmi rəy sorğuları İlham Əliyevin öz rəqiblərini, hamisini bir yerdə götürdükdə belə, qat-qat üstələdiyini sübut edir. Elə buna görə də onun prezident seçkilərində çox böyük qələbə qazanacağına, hamı kimi, mən də bütün varlığımıla inanıram.

ADİL MƏHƏRRƏMOV
Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının Auditoru

layiqli davamçısı İlham Əliyevin olacağına, qoy heç kəs şübhə etməsin.

Bu yolda ona uğurlar arzuylayıram.

davamçısı, görkəmli dövlət xadımı, ölkə başçımız Heydər Əliyevin siyasi ardıcılı cənab İlham Əliyevi seçkilərdə dəstəkləyəcək, yeganə və ən layiqli namizəd kimi məhz ona səs verəcəkdir.

Prezidentliyə namizəd üçün səs vacibdir, Azərbaycan üçün - Heydər Əliyev məktəbinin siyasi kursu. Hamının bu fikirdə olduğuna əminik. Əminik ki, cənab İlham Əliyev ölkə iqtisadiyyatının, digər mühüm sahələrin əsaslı inkişafını təmin edəcək, Heydər Əliyevin siyasi funksionallığı onun siyasi amali olacaqdır.

KƏRİM KƏRİMOV

Azərbaycan Milli Geofizika Komitəsinin və Amerika Kəşfiyyatçı Geofiziklər Assosiasiyası (SEG) Azərbaycan bölməsinin prezidenti, professor

keçirilecekdir. Xalqımız bu gün də o əlamətdar günün xoş anlarını yaşayır.

Müdrik ağısaqqalımız, ölkə iqtisadiyyatının dirçəlməsi istiqamətində nəhəng əməli işlər görmüş, dünya şöhrətli siyasetçi, möhtərem prezidentimiz Heydər Əliyev cənablarının layiqli davamçısı - cənab İlham Əliyev prezidentliyə namizədlərin arasın-

da ən önemli yer tutur. YAP tərəfindən namizədiyi irəli sürülen cənab İlham Əliyevin Azərbaycanımızın prezidenti seçilməyə haqqı var. Bu haqqı o, gördüyü işlərin, atlığı əməli addimların sayesində qazanmışdır. Xalqımız onunla fəxr edir və onunla fəxr etməyə dəyər.

İnanırıq ki, qədirbilən xalqımız Atatürk məktəbinin layiqli

15 oktyabr 2003-cü il Azərbaycan xalqı üçün əlamətdar olacaq. Həmin gün respublikamızda prezent seçkiləri

**RAMİZ
MİRZƏYEV
Neft-Yağ
Emalı
Zavodunun
baş
direktoru**

Heydər Əliyev Azərbaycanı əvvəl ittifaq məqyasında, sonra isə dünya xəritəsində tanınan

respublikaya çevirdi.

Möhtərəm prezidentimiz Azərbaycanın başına gətirilən müsibətləri bütün dünyaya çatdırıldı. Bu, bir daha sübut edir ki, o, xalqını, elini, obasını canı qədər sevir. Azərbaycanın dinamik inkişafı, ölkədə aparılan böyük quruculuq və abadlıq işləri isə bu sevginin təzahürüdür. Onun istedadının qüdrəti ilə iqtisadi-siyasi həyatımızda əsaslı dönüş yaranmış, dünya dövlətləri ilə əhəmiyyətli müqavilələr bağlanmış, neft kontraktları imzalanmışdır.

Bakı-Ceyhan əsas ixrac neft və Bakı-Ərzurum qaz kəmərlərinin çəkilişi, լpək yolunun bərpası yolunda atılan uğurlu addımlar Heydər Əliyev siyasetinin məhsuludur.

Beynəlxalq münasibətlər sahəsində yüksək bilik və bacarıq nümayiş etdirən, ARDNŞ-in birinci vitse-prezidenti kimi məsuliyyətli bir vəzifəni öz üzərinə götürən cənab İlham Əliyevin bu uğurlarda xidmeti də danılmazdır. Perspektivli mütəxəssis kimi bu gün İlham Əliyevin milli neft strategiyamızın gerçəkləşməsindəki əməyi diqqət mərkəzindədir. Yeni neft müqavilələri bağlanması, kontraktlar imzalanması, xarici ölkələrlə iqtisadi əməkdaşlığın uğurlu nəticələri onun siyasi funksionallığının bəhrəsidir. Bu gün o, həm də prezidentliyə namizəddir. Mən bu seçkilərdə onun qələbə calacağına inanır, onun siyasi dəsti-xəttini bəyənir və dəstəkləyirəm.

İlham Əliyev Heydər Əliyev kimi dahi şəxsiyyətin öğlu, siyasi məktəbinin layiqli davamçısıdır. Ümidvarıq ki, onun iş təcrübəsi, siyasi potensialı Azərbaycana xoş gələcək bəxş edəcəkdir.

İlham Əliyevi bizim qədər dərindən tanıyan az adam tapılar. O, rayonumuzdan millət vəkili seçiləndə əhali böyük sevinc içərisində idi. Hami inanırdı ki, cənab İlham Əliyev rayondakı problem və çatışmazlıqların həlli istiqamətində dönüş yaradacaqdır və yaratdı da. Qaradağ rayonu İlham Əliyevin sayəsində hər sahədə əsaslı inkişafə çatdı.

Bu gün İlham Əliyev

prezidentliyə namizəddir. Onun siyasi funksionallığı bu xalq üçün yeni imkan və perspektivlər aça bilər. Xalq bu ardıcılılığı yüksək qiymətləndirir, onunçun də hər yerde onun adı hörmət və rəğbətlə çəkilir.

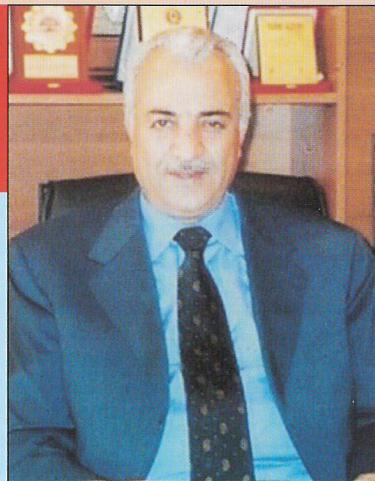
Şübə etmirəm ki, 15 oktyabrda cənab İlham Əliyevin qələbəsi Azərbaycan xalqının həyatında dönüş kimi tarixə düşəcəkdir. Biz ürəkdən inanıraq ki, itirilmiş torpaqlarımız İlham Əliye-

Allahım!
Vətənimizi və xalqımızı qorū! Dövlətimizi güclü, xalqımızı bəxtiyan et!

Ey Rəbbimiz! Vətən torpağımıza göz dikənləri, dövlətimizi zəiflətmək istəyənləri, xalqımızın əxlaqını pozaraq bizləri elmdən, əxlaqdan uzaqlaşdırmağa çalışanların şerini dəf et!

Allahım! Bizləri vətənimiz və xalqımız üçün xeyirli övladlar et!

**ABDULBARI
GOOZAL
Azərsun Holdingin prezidenti**

Görünür, ilahi xəlq etdiyi hər bir qövmün həyatının gedisi diqqətlə izləyir, onu vaxtaşırı imtahana çəkir, çeşidli çətinliklərdən keçirir və elə ki, qarşıya böyük təhlükə, fəlaket qorxusu çıxdı, özü işə qarışır; o məqamda qövmünə bir xilasedici göndərir. Necə ki, Anadolu türkləri 20-ci illərdəki "olum, ölüm?" dilemması ilə üzləşəndə, böyük Atatürkə göndərdi, onun dəhəsi vasitəsilə türkü məhv olmaqdan xilas etdi. Elə de XX yüzilin sonlarında Azəri türklərini belə bir təhlükə ilə üzləşdirdi və xilaskarını da göndərdi-türk dünyasının 2-ci Atatürk Heydər Əliyevi. O öz xilaskarlıq missiyasını layiqincə yerinə yetirdi. Sonra isə yerini gənc nəslə — Azəri-türk gənclərinin şəksiz lideri İlham Əliyevə verilməsini məsləhət gördü. Heydər Əliyev bu seçimdə də öz böyüklüğünü, zərrəcə yanılmadığını dəqiq bilirdi. Bilirdi ki, onun hələ görüb başa çatdırılmadıyi işləri Azərbaycanda İlhamdan başqa uğurla sənə yetirəcək ikinci bir şəxsiyyət hələlik yoxdur.

Azərbaycan şəraiti üçün iri sayıla biləcək böyük bir şirkətin

prezidenti kimi həm Heydər, həm də İlham Əliyevlə dəfələrlə işbirliyində olub, onların şəxsiyyəti ilə yaxından tanış olmuşam. Hər ikisi XXI yüzil üçün böyük, dünya məclislərinə layiqli şəxsiyyətdir.

Biz sizlərlə, elə H. Əliyev demiş, "bir millət, iki dövlət" olsaq da, mən rəsmən başqa dövlətin - Türkiyə Respublikasının vətəndaşıyam. Bu baxımdan, Azərbaycan seçicilərinə özünə kimi lider seçmək barədə məsləhət vermək fikrindən uzağam. Amma qardaş xalqın ovqat və istəyini yaxşı bildiyime görə, proqnoz barədə göldiyim dəqiq sonunu sizə açıqlaya bilərəm: Şübə etmirəm ki, azəri türkləri başqasına yox, İlham Əliyevə "həl", "prezidentim" deyəcəklər.

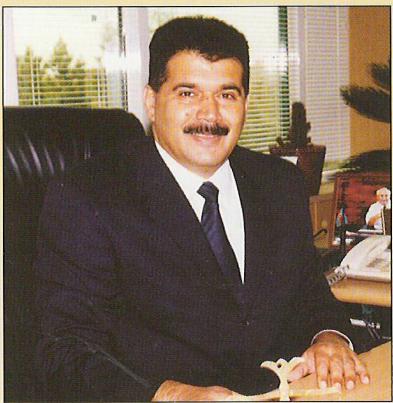
**YAQUB ƏLİYEV
Qaradağ Rayon İcra
Hakimiyyətinin başçısı**

vin sayəsində geri qaytarılacaq, Qarabağ düşməndən tam azad olunacaq; neft strategiyası uğurla həyata keçirilməkdə davam edəcək, sənaye dircələcək, digər mühüm məsələlər öz müsbət həllini tapacaqdır.

Biz hamiliqla cənab İlham Əliyevin siyasi kurşunu bəyənir, ona səs verir, onun ətrafında six birləşirik.

SEÇİM

**ELŞAD
ABDULLAYEV
ABU-nun rektoru**

Atatürk məktəbinin layiqli davamçisi, dünya şöhrəti siyasetçi, böyük siyasi tərcübəyə malik şəxsiyyət Heydər Əliyev Azərbaycanın siyasi arenasında əsaslı dönüş yaratmışdır. Etiraf etməliyik ki, o, respublikamızın geləcək rifahi üçün əlindən gələnə əsirgəməmiş, bütün ömrünü öz xalqına bağışlamışdır. Ömrünü Azərbaycan xalqının tərəqqisinə, xoşbəxtliyinə həsr edən möhtərem prezidentimizin ölkə daxilində olduğu kimi, beynəlxalq aləmdəki titanik fəaliyyəti de dünya siyasi arenasındaki sayılıb-seçilən taytuşları arasında belə, haqlı bir heyət və qibətə hissə doğurur.

Heydər Əliyev fenomen şəxsiyyət

HAVAR MƏMMƏDOV Azərbaycan Texniki Universitetinin rektoru

Müstəqillik Azərbaycana böyük uğurlar bəxş etmiş, başucalığı getirmişdir. Bu gün bütün sahələrdə, o cümlədən milli təhsilimizdə əsaslı dönüş yaranmışdır. Yeni təhsil programlarının işləniləbiləcək hazırlanması milli təhsilimizdə inkişaf konsepsiyası üçün zəmin yaratmışdır. Bütün bu nailiyetləri ölkə başçımız Heydər Əliyevin güclü səyi, böyük zəhməti, gərgin iş prinsipi sayəsində əldə edə bilmışik.

Heydər Əliyev böyük şəxsiyyətdir. Fenomendir. Onun Azərbaycan üçün elədiklərini yüksək qiymətləndirməliyik. Çünkü buları ölkəmiz üçün başqası edə bilməyib.

Artıq 15 oktyabr seçkilərinə çox az qalıb. Azərbaycanda hər kəs bu həyəcanlı günlərin xoş anlarını yaşayır. Əhalinin ölkədəki siyasi ab-havaya münasibəti ürəkaçandır. Hər yerdə seçkilərə ciddi hazırlıq gedir. Biz təhsil işçiləri bu seçkilərdə ölkə başçımızın layiqli davamçısı, perspektivli gənc, dərin siyasi dünyagörüşə malik olan diplomat İlham Əliyevə səs verəcəyik və xalqın böyük çoxluğunun da bunu edəcəyinə ümidi var olduğumuzu bildiririk.

İnanırıq ki, Heydər Əliyevin siyasi kursunu cənab İlham Əliyev cəsarət və ləyaqətlə davam etdirəcək, Azərbaycan xalqına səadət, xoşbəxtlik dolu günlər yaşadacaqdır.

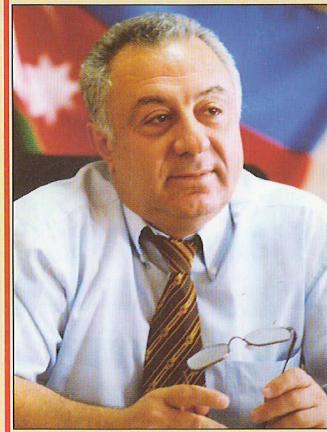
yətdir. Çox sevindiricidir ki, onun böyüklüyü, siyasi-diplomatik ustalığı dünyanın hər yerində qəbul edilir. Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafı onun adı ilə six bağlıdır. Respublikamızı bir dövlət kimi yox olmaq, dünya xəritesində silinmək dəhşətindən yalnız Heydər Əliyev xilas edə bilərdi və xilas etdi. Bu gün Azərbaycan onun sayesində bütün dünyada tanınır.

Azərbaycan xalqı xoşbəxt xalqdan ki, onun Heydər Əliyev kimi rəhbəri, oğlu var. Hər xalqa belə rəhbər nəsib olmur. Tarix onun kimi oğulları tək-tək yetiştirdir.

On ildən çoxdur xalqımız rahat nəfəs alır, firavan ömür sürür. Bu gün Azərbaycan dünyanın sivil dövlətləri ilə bir sıradə dayanır. Hər sahədə güclü inkişaf edir. Milli təhsilimizdə inkişaf konsepsiyası dəqiqət mərkəzindədir. Və bütün bunların, bundan da ənənəvi - ölkəmizin dəha möhtəşəm sabahının qurucusu Heydər Əliyevdir.

Artıq növbəti president seçkilərinə çox az qalır. Xalqımız bu seçkilərdə ən layiqli namizəd olaraq H.Əliyev, kurusunun layiqli davamçisi olan İlham Əliyevi görür. Cənub o, yüksək intellektual seviyyəli, perspektivli gəncdir, fitri istedadada malik diplomatdır.

Biz 15 oktyabr seçkilərində cənab İlham Əliyevin şəxsiz qələbə calacağına inanır, ona etibarlı gələcəyimiz, xalqımızın xoş rifahi namənə ugurlar diləyirik.

**HÜSEYNBALA
MİRƏLƏMOV
Azərbaycan Qaz
emali zavodunun
direktoru**

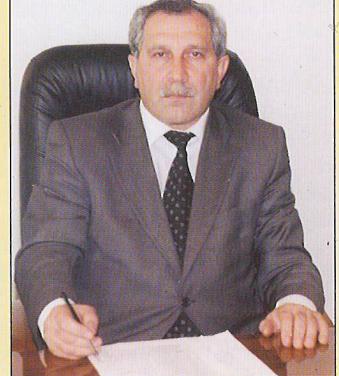
Azərbaycanda bütün qlobal məsələlərlə yanaşı, sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi istiqamətində də uğurlu addımlar atılmaqdır. Ölkə başçımızın seyi, yüksək siyasi sərisi təvəllüdə sayesində, həllini gözləyən bütün vacib məsələlər dünya səviyyəsində həll olunmuşdur.

Artıq Azərbaycan bütün dünyada tanınır və bu gün belə bir ölkənin yeni prezidentini seçmək üçün xalq 15 oktyabr seçkilərini səbsizliklə, həyəcanla gözləyir.

Yeni prezidentin kim olacağı, mənçə, indidən bəlliidir. Bu, İlham Əliyev cənabıdır. O İlham Əliyev ki, perspektivli gənc kimi dünya miqyasında kifayət qədər siyasi nüfuz qazanıb, ölkəmizə, xalqımıza uğur və başuculuğu getirib. Bu gün xalq onun etrafında six birləşir. Hami inanır ki, ölkəni ağ günləre yalnız Heydər Əliyev kimi bir nəhəngdən, fenomen bir şəxsiyyətdən tərbiye və dərs almış cənab İlham Əliyev çıxara bilər. Bu inamlı da Azərbaycan xalqı 15 oktyabr seçkilərində onu prezident kürsüsündə görmək istəyir.

Biz hamılıqla bu qənaətdəyik. İlham Əliyev siyasetinin gücü Azərbaycanda hər bir problemin həllinə yetərinçə çatır. Azərbaycanın nüfuzlu bir dövlət kimi bundan sonra da ucalarda dayanmasını məhz o təmin edə bilər.

FUAD HACİZADƏ AMAKA Ekologiya institutunun direktoru, texnika elmləri doktoru

İlham Əliyev perspektivli gəncdir. Ağilliidir. Geniş müasir siyasi dünyagörüşü var. Hadisələrə obyektiv qiymət verməyi bacarır. İnkışafa gedən yolu tematikasını bilir. Onun məhz Heydər Əliyev siyasetini davam etdirmək kimi missiyani öz üzərinə götürməsi bütün bu deyilənləri təsdiq edir.

Artıq, cənab İlham Əliyev baş nazirdir. Prezidentliyə namizəddir. Onun təbliğat kampaniyası Azərbaycanın şəhər və rayonlarında, kənd və qəsəbələrində öz uğurlu işini davam etdirir. Xalq bütünlükdə onu alqışlayır, prezident kürsüsündə görmək istəyir. İnanırıq ki, İlham Əliyev qarşısındaki seçkilərde parlaq qəlebə calacaq, prezident kürsüsüne əyleşəcəkdir. Bu inamı bize onun bütün müsbət xüsusiyətləri, insani keyfiyyətləri verir.

Cənab İlham Əliyev Heydər Əliyevin oğludur. Onun siyasi mübarizəsi, söz yox ki, qəlebə qalmalıdır. Ən birincisi, ona görə ki, Azərbaycanı gələcək xoşbəxtliyinə yalnız bu birləşmiş qovuşdura bilər.

Biz hamılıqla İlham Əliyevin etrafında six birləşmişik. Hər bir zaman onunlayıq.

SEÇİM

Bugünkü dünyamızın və onun en qüdrətli, aparıcı dövlətlərinin beynəlxalq siyasetində və hətta daxili siyasetdə də qloballaşma, dünyamızın, planetimizin bütövləşməsi, o sırada, iqtisadi baxımdan da bütövləşməsi ana xətt təşkil edir. Və yeri gəlmışkən qeyd edim ki, mənim dərk etdiyimə görə, yer kürəsinin təbii-ekoloji, sülh və asayıf, sosial, iqtisadi baxımdan və ümumən də xilası üçün bu, çox güman, yeganə düzgün xəttidir. İndi biz iftiخارla deyə bilərik ki, bu xəttin təşəbbüsçüleri və beynəlxalq-siyasi cəhətdən gerçəkləşdirənləri arasında Azərbaycanın əbədi prezidenti Heydər Əliyevin adı birincilər sırasındadır. Təsadüfi deyil ki, o, müstəqil Azərbaycanımızın müstəqil iqtisadi siyasetini həyata keçirməyə məhz bu yönən

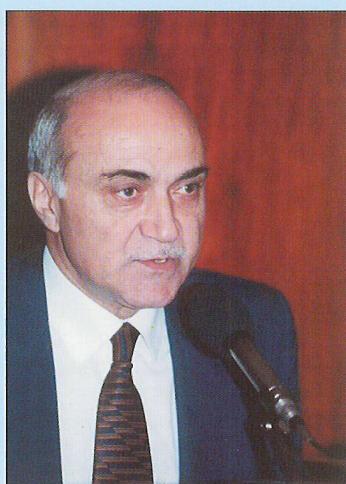
— “Ösrin müqaviləsi”ni hazırlayıb imzalamadan başladı. Bu, bizim yalnız indi-indi dərk etməyə başladığımız, çox nəhəng gələcək siyasi nəticələr verəcək böyük addım idi.

H.Əliyev dünya siyasi arenasında “ipək yolu”nun bərpası təşəbbüsü ilə çıxış etdi. Və dünyının en qüdrətli iqtisadi-siyasi-hərbi güc mərkəzləri bu təşəbbüs də alqışla qarşılayıb, ondan, necə deyərlər, dördəlli yapışdır.

Çağdaş Azərbaycan dövlətinin Qurucusu başçılıq etdiyi kiçik dövlətin adını dünya siyaseti tarixinə bu cür saldı. Həm də bütün bu böyük siyasi xətt və addımların əvvəlindən İlham Əliyev həmin siyasetin həyata keçirilməsində həm real-əməli, həm də siyasi-məcazi mənada qüdrətli Atanın yanında oldu. Demək istəyirəm ki,

Yeni Azərbaycan Partiyası İlham Əliyevin prezidentliyə namizədiyini irəli sürərkən, bax, bu amil və göstəriciləri əsas götürmüdü. Və şübhəsiz, səhv etməmişdi. O, digər sahələrdəki - diplomatiya, o cümlədən beynəlxalq siyaset, istehsal, iqtisadiyyat, maliyyə, sosial və digər sahələrdə də elə ilk addımlarından özünü Heydər Əliyevə layiq davamçı olduğunu az müdətdə əməli işi ilə sübut etdi.

Xalqımız isə yaxşını pisdən, işi sözdən seçməyi bacarındır. Ona görə soydaşlarımızın düzgün, sərrast seçim edəcəklərinə, məhz İlham Əliyevə səs verəcəklərinə, beləliklə, Azərbaycanın növbəti prezidentinin o olacağına mənim, zənnimcə, elə xalqın böyük əksəriyyətinin də zərrəcə şübhəmiz yoxdur.

**VALEH
ƏLƏSGƏROV**
**ARDŞ-nin Xarici
Əlaqələr İdarəsinin rəisi**

**ARİF
MƏMMƏDOV**
**Texnika elmləri doktoru,
professor**

Cənab Heydər Əliyevin indiyə qədər gördüyü böyük işlər kifayət edər

ki, özünün yenidən qurub-yaratdığı dövlətin en yüksək mükafatına layiq görülsün. Onun müdrikcəsinə təməlini qoymuş planların gələcək nəticələri olduqca müsbət təsir bağışlıdır. Azərbaycanı düşdürüyü bələlərdən, ağır məşəqqətlərdən qurtaran bu dahi şəxsiyyəti sevməmək mümkün deyil.

Heydər Əliyev çağdaş müstəqil Azərbaycan dövlətinin yaradıcısı olmaqla nəinki Azərbaycana, bütün türk dünyasına işq saçan günəş kimi dəyərləndirilir. Böyük dövlət xadimi, fitri istedada malik siyasi lider olan Heydər Əliyev bəşər tarixinin XX əsrə yetişirdiyi ən böyük şəxsiyyətlərdən biridir.

Heydər Əliyevin siyasi ardıcılı və davamçısı olan cənab İlham Əliyevin beynəlxalq siyasi aləmdəki uğurları da diqqət mərkəzindədir. Bu gün qətiyyətlə deyə bilərik ki, ölkəmizdə öz nüfuzuna görə cənab Heydər Əliyevdən sonra İlham Əliyevlə müqayisə olunacaq ikinci bir şəxs yoxdur. O, təkcə H.Əliyevin deyil, bütövlükdə doğma xalqının oğludur. Yüksək insa-

ni keyfiyyətləri, intellektual və mədəni səviyyəsi, zəngin bilik sahibi olması onu xalqa sevdirir. Heydər Əliyev amallarının yaşadıcısı İlham Əliyevdir. Beynəlxalq siyasi nüfuzuna, digər üstün cəhətlərinə görə İ.Əliyev çoxlarından yüksəkdə durur. Öz atasına və Azərbaycan xalqına layiqli övlad olduğu üçün, hamı ona etimad göstərir, sevgi bəsləyir.

ARDŞ uzun müddət işləyən adam kimi, İlham Əliyevi qətiyyətli, bacarıqlı bir rəhbər kimi tanıdıǵıma görə mən bütün Azərbaycan xalqını bütün dünya ictimaiyyəti tərəfindən böyük lider, görkəmli beynəlxalq xadim, dahi H.Əliyevin siyasi davamçısı, Azərbaycan gençlərinin vahid lideri kimi qəbul edilən demokratik bir insanı - İ.Əliyevə səs verməyə çağırıram.

Inanıram ki, 15 oktyabr seçkilərində qələbe cənab İlham Əliyevin olacaq. Və mən buna qəti əmin olduğum üçün, hadisələri qabaqlayaraq, əbədi prezidentimiz H.Əliyev başda olmaqla, bütün xalqımıza və İlhamsevərlərə əvvəlcədən gözaydınılığı verirəm.

TAĞI ƏHMƏDOV
Bakı Metropoliteninin rəisi

Azərbaycanın tərəqqisi, iqtisadi-sosial inkişafı Heydər Əliyevin adı ilə six bağlıdır. Hər bir sahədə aparılan islahatların uğurlu nəticələri respublikamızın günü-gündən inkişaf etdiyini təsdiqləyir. Ölkəmiz bu möhtəşəm nailiyyətləri məhz möhtə-

rəm liderimizin apardığı siyaset sayəsində əldə edə bilib.

Bu gün belə bir dahi şəxsiyyətin oğlunun prezidentliyə namizədiyini dəstəkləmək bizim üçün şərəfdir. Cənab İlham Əliyev yüksək savad, siyasi nüfuz sahibi, çağdaş dünya siyasi-iqtisadi-siyasi, elmi-mədəni inkişafına dərindən bələd olan gənc və istedadlı diplomatdır.

Bu mənada Azərbaycanın gələcəyini ona cəsarətlə həvalə etmək olar. Və şübhə etməmək olar ki, o bu məsuliyyətli işin öhdəsində məharətlə, hamdan yaxşı gələcəkdir. Bu səbəbdən, 15 oktyabr seçkilərində xalqımızın hamiliqlə onu dəstəkləyəcəyinə ürəkdən inanıram. Axi xalqın arzusu da budur. Xalq arzusu isə hökmən gerçəkləşir.

SEÇİM

AĞARƏHİM ƏLİYEV “Azərbaycan” (“İnturist”) mehmanxanası- nın baş direktoru

Dünya şöhrətli siyasetçi Heydər Əliyev zəkasının gücü-qüdrəti Azərbaycan Respublikasını ağ günlərə çıxarmışdır. Dövlət quruculuğu kimi ağır bir işi böyük ustalıqla, məharətlə həyata keçirən ölkə başçımız

müstəqil respublikamızın çiçəklənməsi naminə gecəsini gündüzünə qatmalı, görünməmiş gərginliyə tab gətirməli olmuşdur. Bunun nəticəsidir ki, bu gün ölkədə sabitlik hökm sürür, demokratik ənənələr getdikcə möhkəmlənir və xalq özünü xoşbəxt günlərini yaşıyır.

Yeni Azərbaycan Partiyasından ölkə prezidentliyinə namizədiyi irəli sürülmüş Neft Şirkətinin I vitse-prezidenti, Milli Olimpiya Komitesinin prezidenti, Milli Məclisin deputati, indi isə - respublikanın Baş naziri

İlham Əliyev, bax, belə bir dün- ya miqyaslı nehəng şəxsiyyətin yanında heyat məktəbi keçib, necə deyərlər, onun tökdükərini yüksədir. Təsadüfi deyil ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyasındaki bu vaxta qədərki, çox da uzunmüddəti olmayan fəaliyyəti ilə cənab İlham Əliyev artıq dünyanın sayılıb-seçilən diplomatları sırasındadır. Elə bu səbəbdən də möhtərəm prezyidentimiz belə bir “reqib”in namizədiyi şəraitində öz namizədiyini geri götürəndə mən heç də təəccüb

etmedim. Çünkü İlham Əliyev belə bir ehtiram və şərəfə layiq gəncdir. Və bu haqda informasiyanı oxuyanda öz-özüme: “Aferin! -dedim. - Bele bir nehəng şəxsiyyətə, elə bir ataya layiq seçimdir. Və layiqli seçimdir!”

Sübhe etmirəm ki, belə bir seçimi müdrik xalqımız da artıq bəyənib və öz qəti seçimini edib: Növbəti prezyidentimiz Azərbaycanı dünyaya tanıtmış Prezyident Heydər Əliyevin oğlu İlham Əliyev olacaqdır!

Və hamımız bunu alqışlaşacağıq.

ABBAS MUSTAFAYEV Müstəqil Azərbaycan Universitetinin təsisçisi

Azərbaycan sürətli tərəqqi edir. Onun dinamik inkişafı Heydər Əliyev siyasetinin məhsuludur. Bu siyaset ölkəmizi bütün türk dünyasında əzəmetli və möhtəşəm bir respublika kimi tanınır.

Cox sevindiricidir ki, bu günlərdə belə bir dahinin oğlu özünün siyasi gücünə, mübarizəsinə, dünyagörüşünə, savadına və ağılna arxalanaraq, prezyidentliye namizəd kimi, ölkədə uğurlu təbliğat işi aparır.

Xalq İlham Əliyevin siyasi gücünə inanır. Bu səbəbdən ki, o, hər bir yerde gurultulu alqışlarla qarşılanır, əzizlənir. Əhalinin ona böyük etimadı, sevgisi və məhəbbəti var. Hami inanır ki, Azərbaycana növbəti uğur və nailiyyətləri yalnız o bəxş edə bilər.

15 oktyabrda Azərbaycan xalqının, ən layıqli namizəd kimi, İlham Əliyevi dəstəkləyəcəyi heç bir şübhə doğurmur. Xalq yalnız onu prezyident görmək istəyir. O, perspektivli gənc kimi, respublikamızı xoş sabahlara aparmağa qabildir.

İlham Əliyevin siyaseti eynən Heydər Əliyev cənablarının siyasetidir. Bunu o özü də döñə-döñe dili gətirir.

Bu siyasetin gücünə inanıram.

Azərbaycan 30 ildən artıq müddət ərzində, fasilesiz olaraq zirvələrə ucalmış, dünya miqyasında tanınmışdır. Bu şöhrəti xalqımıza Heydər Əliyev siyaseti verməmişdirmi!

Eləcə də İlham Əliyevin siyasi mübarizəsi ilə respublikamızın parlaq ömür yaşayacağı şübhəsizdir.

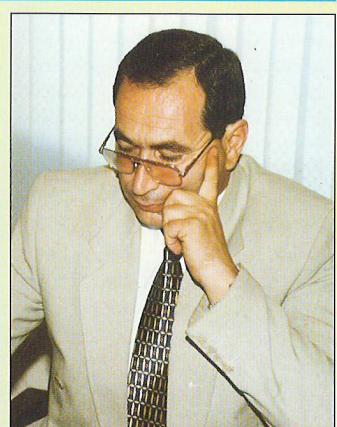
TOFIQ MƏMMƏDOV Mərdəkan Dendrarisinin direktoru, Biologiya elmləri namizədi

Dünya ağıllı insanların timsalında formalaşır. Cahan müdrikələrin düşüncələrində sistemləşir. Bu səbəbdən, biz Azərbaycanın məhz Heydər Əliyev işində nura rəqə olduğunu iftixar hiss ilə dilimizə getiririk.

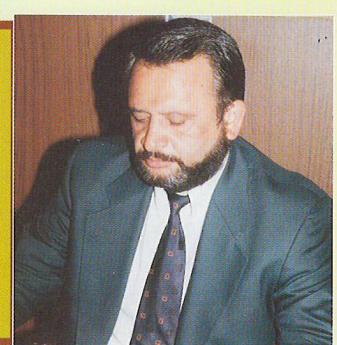
Müdrik insan, böyük ictimai-siyasi xadim, ölkə başçımız Heydər Əliyev cənablarının apardığı daxili və xarici siyaset həm ölkəmizi ağ günlərə çıxartmış, həm də o, İlham Əliyev kimi mübariz, fitri istedad sahibi olan bir kadır yetişdirmişdir. Bu gün həmin mübariz oğlanın prezyidentliyə namizədiyini böyük məhəbbətlə dəstəkləyirik.

İlham Əliyevin siyasi personası başdan-ayağa Azərbaycan xalqının xoşbəxtliyinə xidmet edir. Biz bunu çox aydın görür və hiss edirik.

İlhamın qəlebəsi xalqın qəlebəsidir. İtirilmiş torpaqlarımızın qaytarılması qəlebəsidir. Ucalığa doğru atılan addımlarımızın qəlebəsidir.

HACI FƏRHAD MİRZƏ “Azərbiznes” Ticarət Mərkəzinin direktoru

BƏXTİYAR VAHABZADƏ

İLAHİ (ixtisarla)

Endirib zirvədən dağı yol etmə,
Acgöz nəfsimizə bizi qul etmə!
Namərdi millətə Sən oğul etmə,
Yoxsa yazıq olar illər, İlahi!

Qaldır pərdələri sən gözümüzzdən,
Millət seçə bilsin əməli sözdən.
Cox ayrı düşmüsük öz-özümüzzdən,
Bizi özümüze döndər, İlahi.

Fəqan ƏLİYEV
Beynəlxalq Ekoenergetika
Akademiyasının prezidenti, Rusiya
Memarlıq və İnşaat Akademiyasının üzvü

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri, oktyabrın

15-də xalqın böyük dəstəyi-
ni alaraq qarşidakı 5 il üçün
ölkə prezidenti seçilmiş cə-
nab İlham Əliyevi, həm də
xalqımızı bu münasibətlə
səmim-qəlbədən təbrik edir,
ona gələcək böyük siyaset
meydanında bu vaxta qə-
dərkindən də yaddaqlan-

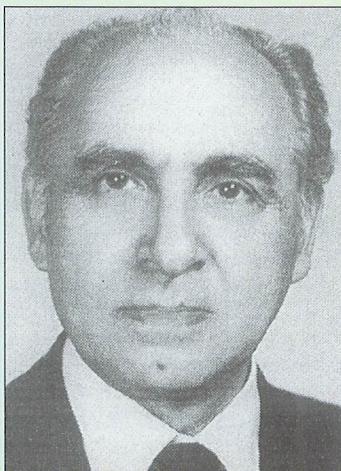
ığurlar arzulayıram.

İlham Əliyev gəndərdir, xü-
susən, dünya ölkələrinin döv-
let başçıları arasında. Amma
çağdaş, sivil Avropa mədə-
niyyəti, bu mədəniyyətin bū-
tün böyük, lazımlı normaları-
ni tam mənimsemış, eyni za-
manda milli adət-ənənələri-

miz ruhunda tərbiyələnmiş,
olduqca böyük perspektivə
malik liderdir. Ele buna gö-
rə də onun, milli idmanımız
kimi, iqtisadiyyatımızı da mü-
asir, qabaqol dünya ölkələri
səviyyəsinə qaldıracağına,
ekoloji problemlərimizin hə-
lində də unudulmaz rol oyna-
yacağına şübhə etmirəm.

Yeni, çox böyük məsuliyyətli postda Sizə bir-birindən
yüksek uğurlar, qələbələr ar-
zulayıram, əziz İlham Hey-
dər oğlu!

PREZİDENT İLHAM ƏLİYEVİN QƏLƏBƏSİ BU XALQIN İNAMI, XALQIN QƏLƏBƏSİDİR

TEYMUR ƏHMƏDOV
“RESPUBLİKƏ”
qəzetinin
baş redaktoru

Həyəcanlı günlər arxada
qaldı. Radikal müxalifətin
iqtidara qarşı qanun-qay-
daya, insanlığa sağlamayan
hərəkətləri, böhtən və yalan-
ları bəzi səbatsız adamları
çaşdırırsa da, Azərbaycan
xalqı mürtece ünsürləri yax-
şı tanıldıgına görə, onların
arxasında getmədi. Xalq öz
sözünü qətiyyətə dedi, öz
seçimine - İlham Əliyevə
böyük məhəbbət və istək-
səs verdi. Bu gün möhtərem
Heydər Əliyevin siyasetini
dəstəkləyən, ona sidq-

ürəkle inanan milyonlarla
insan sevinc içərisindədir.
Ona görə ki, dünya şöh-
rəlli böyük rəhbərin bütün
şüurlu həyatı boyu qurub-
yaradığı, gündən-günə
yüksəliş və tərəqqiyə doğru
apardığı Azərbaycan, onun
başına müsibətlər gətirən,
onu didib-parçalamağa can
atan bir ovuc bədəniyyət
qaragüruhun əlinə düşmə-
di.

Bu gün doğma Azərbay-
canımız etibarlı əllərdədir. Möhtərem Heydər Əliyevin
ölkəmizin daha da inkişafı,
xalqımızın xoşbəxt və fır-
van yaşaması istiqamətin-
də apardığı işlər və gələcək
haqqında düşüncələri onun
inandığı, etibar etdiyi İlham
Əliyevə hər bir sağlam
düşüncəli, Vətənini, xalqını
sevən və onun gələcəyini
xoşbəxt görmək istəyən
insan inanır. Bu inamı, bu eti-
barı 15 oktyabrda Prezident
seçkiləri sübut etdi. Heydər
Əliyev siyaseti - Azərbaycan
xalqının iradəsi qalib gəl-
di. Prezident İlham Əliyev
bütün varlığı ilə, xoşbəxt
gələcəyi uğrunda mübarizə
apardığı Azərbaycan xalqı
ilə birlikdə Heydər Əliyevin
göstərdiyi yolla, nəzərdə tut-
duğu istiqamətdə iri addim-
larla yüksəlişə, tərəqqiyə
can atacaq, yeni-yeni zirvə-
lər fəth edəcəkdir.

İNTIQAM ZEYNALOV
Moskvadakı Azərbaycan
diasporunun nümayəndəsi,
“Azerbaydjan i Zakonnost” qəzeti
nin təsisçisi və baş redaktoru, hüquq
elmləri doktoru

Gözlərimiz
qarşısındaca ta-
rix özünün onil-
lər boyu unudul-
mayacaq bir si-
yası yeniliyini et-
di: dövrümüzün
dünyaya səs sal-
mış nəhəng si-
yasi və beynəlxalq-siyyasi figuru - H.Əliyev hakimiyyətdən könlüllü getdi və bu za-
man ona xas ol-
mayan, zahirən
sənki təvazökarlıqdan
bir qədər uzaq, incə ged-
işini elədi; YAP
tərəfindən irəli sü-
rülmüş namızədlə-
yini oğlunun xey-
rine geri götürdü.

Öslində isə
burada qeyri-adi,
şəxsən mənəm
üçün gözlənilməz
ya mənqisiz heç
ne yox idi: çağ-
daş Azərbaycanı-
mızda ister bey-

nəlxalq və daxili siyasi məhərət, ister ümumi idarəciliyə səriştə
və bacarığı, isterse də konkret iqtisadi-sosial gedişatın nəbzini
düzgün tutub-qıymətləndirmək və hadisələri mehz həmin səm-
tə yönəltmək baxımından İlham Əliyevdən başqa ikinci bir şəxs,
ən azı, əməli fəaliyyət meydanında görünmədi. Ele bu baxımdan da,
qişən olsa belə, zahiri əks-effektinə rəğmən, H.Əliye-
vin bu seçimini ele H.Əliyevi layiq seçim seçim oldu.

Özünürərif kimi çıxmasın, mən seckioñcəsi hadisələrin tə-
bii-mənətiqi gedisi və qanunauyğunluqlarından müdrik xalqımızın
da məhz belə bir seçim edəcəyini bundan xeyli əvvəl görüüb-de-
yirdim. Seçkiqabağı kampaniyamın lap erkən mərhələsində (və
sonra da) həm rus, həm də Azərbaycan mətbuatında, müxtəlif
televiziya kanallarında çıxışlarında qədir bilən xalqımızın namı-
zədlər arasından məhz İl.Əliyevi dəstəkləyəcəyini, ona səs verə-
cəyini döñə-döñə bəyan etmişəm.

Bu mənada indi fəxr edə bilərəm ki, öncəgörəməm tamamilə
düz çıxdı. Onu gerçəkləşdirən Azərbaycan seçicisini də bu gün
o münasibətlə hərarətə təbrik edirəm. Təbii ki, bundan daha əv-
vel, o böyük qələbə sahibini - əziz İlham Heydəroğlu, Sizi də,
bu seçimdən çox böyük, hərtərəfli fayda görəcək bütün soydaş-
larımız da hərarətə quracaqlayıb öpür, başladığınız Böyük Yolda
Sizə uğurlar arzulayıram.

KAINAT

ISSN-1560-4055-KEY-TITLE: Energy.

Ecology. Economy

Seriya AB № 022211 per. № 11; 3 (03)

ELMI, KÜTLƏVİ, PUBLİSİSTİK JURNAL

INTERNATIONAL ECOENERGY ACADEMY

Baş redaktor: Fəqan Əliyev

Redaktor: Fəzilət Murtuzəliyeva

Redaktor müavini: Arif Məmmədli

Dizayner: Tahir Mehdiyev

Redaksiya heyəti:

Mahmud Kərimov

Rafiq Ə.Əliyev

Şahlar Əsgərov

Telman Əliyev

Cəmil Əliyev

Abel Məhərrəmov

Ağacan Abiyev

Kərim Kərimov

Vasim Məmmədəliyev

Rafiq Y.Əliyev

Əli Abbasov

Vahid Axundov

Ramiz Mirzəyev

Qərib Məmmədov

Arif Məmmədov

Fuad Hacızadə

Elsad Abdullayev

Hüseynbala Mirələmov

Nizami Məmmədov (Rusiya Federasiyası)

Kamal Abdullayev

Hacı Fərhad Mirzə

Vahid Hacıyev

Əsədulla Qurbanov

Abbas Mustafayev

Əlövşət Bəşirov

Firuz Mustafa

Yaqub Əliyev

Kələntər Kələntərlı

“Çaşioğlu” mətbəəsində çap olunub.

Bu sayımızda

12

ALTERNATİV
ENERGETİKAYA
SİSTEMLİ YANAŞMA

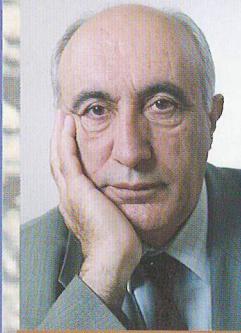
14

AZƏRBAYCANDA
KƏŞFİYYAT
GEOFİZİKASI VƏ
ONUN
NƏTİCƏLƏRİ

17

DÜZGÜN
YAŞAMA
FORMULASI

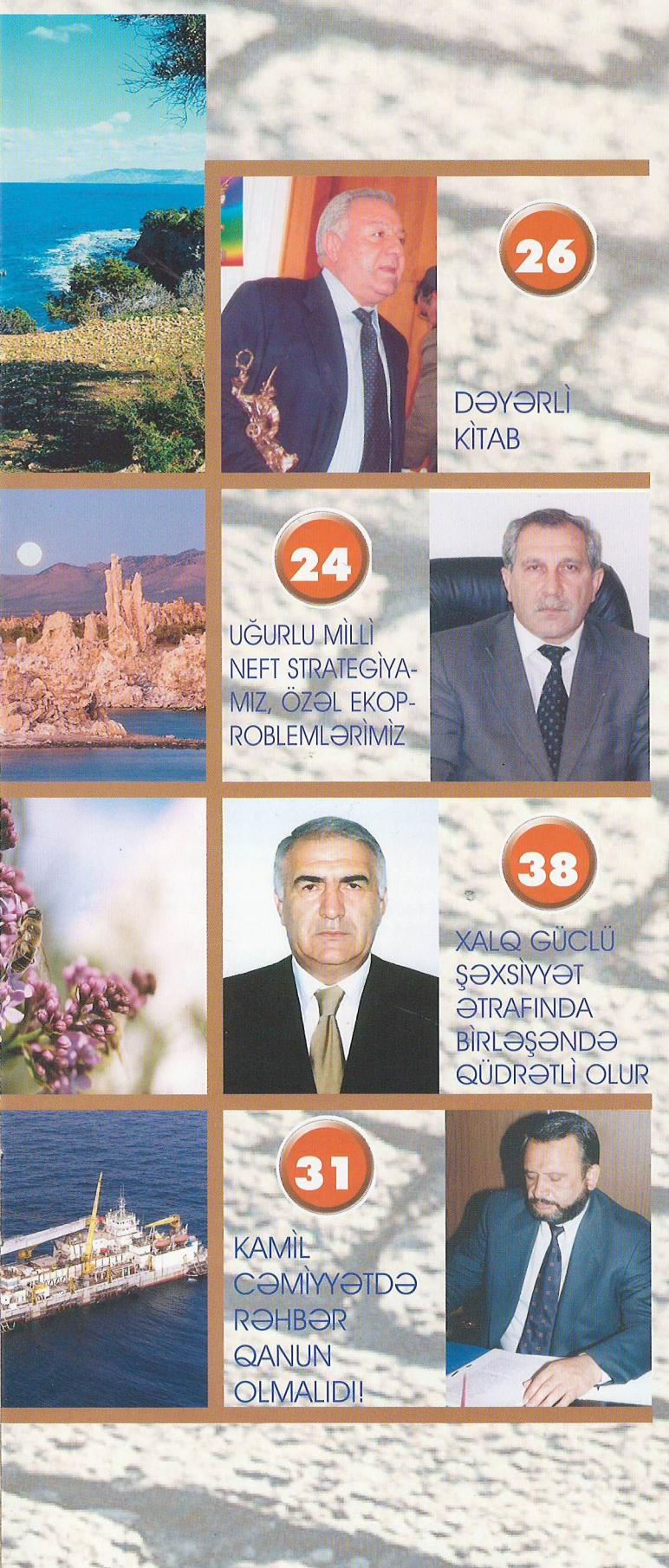

21

TƏBİƏTİN
QADAĞAN
QANUNLARI
VƏ ÖLÜMQABAĞI
GÜMRAHLAŞMA-
NIN SİRRI

İÇİNDƏKİLƏR

26

DƏYƏRLİ
KİTAB

24

ÜĞURLU MİLLİ
NEFT STRATEGİYAMIZ,
ÖZƏL EKOPROBLEMLƏRİMİZ

38

XALQ GÜCLÜ
ŞƏXSİYYƏT
ƏTRAFINDA
BİRLƏŞƏNDƏ
QÜDRƏTLİ OLUR

31

KAMİL
CƏMIYYƏTDƏ
RƏHBƏR
QANUN
OLMALIDI!!

Seçim	2-9
Alternativ energetikaya sistemli yanaşma	
Fəqan ƏLİYEV	12
Azərbaycanda kəşfiyyat geofizikası və onun nəticələri	
Kərim KƏRİMOV	14
Düzgün yaşama formulu	
Şahlar ƏSGƏROV	17
Milli təhsil və şəxsiyyət problemi	
Azad BAYRAMOV	20
Təbiətin qadağan qanunları və ölümqabağı gürmərləşmənin sırrı	
Telman ƏLİYEV	21
Üğurlu milli neft strategiyamız, özəl ekoproblemlərimiz və çıxış yolumuz - milli ekofond	
Fuad HACİZADƏ	24
Dəyərli kitab	
T.ƏLİYEV	26
Şerler	27
Peterburqun ilk baş memarı azərbaycanlı olub	
Fərman BUDAQOV	28
Hər ilduzun yeri var kahkəşanlar içində	
Xudaverdi ƏLİZADƏ	29-47
Ruhaniyyət	
F.ƏLİYEV	30
Kamil cəmiyyətdə rəhbər qanun olmalıdır	
FƏZİLƏT	31
Qaynaqlar	
Cəbrayıł ƏZİMOV	34-43
İndiyədək heç kim məni qanunu pozmağa məcbur edə bilməyib	
F.MURTUZƏLİYEV	35
Xalq güclü şəxsiyyət etrafında birleşəndə qüdrətli olur	
Rafiq NİFTƏLİYEV	38
Türk müsəlman əhalisinə qarşı soyqırımları	
Anar İSGƏNDƏROV	40
İdmanda yüksək nəticələr elmə əsaslanır	
Rafiq QAYIBOV	43
Şəhər yaşıllaşdırmasında landsaft memarlığından istifadə olunmalıdır	
Tofiq MƏMMƏDOV	44
Azərbaycanı tərennüm edən sənətkar	
Elmira NOVRUZQIZI	48
Nəşr əsərləri vəsitiylə şagirdlərin nitqinin inkişaf etdirilməsi	
Elmira İSMAYILOVA	49
Fəaliyyət programı	
Yağut ƏFƏNDİYEV	51
Vətənpərvərlik təbiyəsi vətəndaş təbiyəsinin əsasıdır	
Rəsmiyyə HÜSEYNNOVA	52
Adət və ənənələr milli mentaliteti formalaşdırın əsas amillərdən biri kimi	
İlqar HÜSEYNOV	53
Yazılmamış həqiqətlər	
Kələntər KƏLƏNTƏRLİ	55

ALTERNATİV ENERGETİKAYA SİSTEMLİ YANAŞMA

Müasir sənaye cəmiyyətinin inkişafı, bərpa olunmayan mənbələr hesabına əldə edilən enerjidən istifadəsiz, sadəcə, mümkün deyil. Bu gün dünyada istifadə edilən enerjinin 80 %-i məhz neftin, qazın, daş kömürün payına düşür.

Energetika insan fealiyyətinin, enerji obyektlərinin təbiət dağıdıcı təsiri ilə bağlı getdikcə daha güclü təqib edilən sahəsidir. Son on illiklər dünyada iqtisadi tərəqqi ilə energetikanın inkişafı arasındaki şəkisiz, ayrılmaz bağlılıqla səciyyələnir. Enerji istehlakı durmadan, kəskin artır, onunla bahəm ekoloji nizamın pozulması halları, ümumən iqtisadi itkiler, o cümlədən ətraf mühitin sağlamlaşdırılmasına və qorunmasına çəkilən xərclər də sürətlə çoxalır.

Bütün bunlarda "Enerji, Ekoloji, Ekonomiya (qənaət)" adlanan global, ümumplanet miqyaslı problem yaratmışdır. Ve hər üç problem Azərbaycanda mövcuddur. Axırıncı 20 ildə Azərbaycanda enerji istehsalı, energetika və bunların ekoloji nəticələrinin intensiv artımı baş vermişdir.

Cəşidli resurs mənbələri və onların təsərrüfat dövriyyəsinə daxil edilməsi ilə bağlı, iqtisadi potensialın araşdırılması bu gün suveren Azərbaycan üçün heç vaxt olmadığı qədər önem kəsb edir. Bu şəraiti problemin həlli daha çox, təbii resurslardan, o cümlədən, enerji daşıyıcılarından necə istifadə olunmasından asılıdır.

Bütün bunlar fundamental program səciyyəli işlər, o cümlədən real perspektiv "Ayri-ayrı sahələrin sosial-iqtisadi inkişaf proqramları"nın işlənilər hazırlanması üçün baza yaratmışdır. Hazırlamaqda olduğumuz "2010-cu ildək Azərbaycan Respublikasında energetikanın inkişafı Proqramı" da bu sıradadır. Azərbaycan Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyasında 2010-cu ildək Azərbaycan Respublikasında energetikanın inkişafı Proqramının Əsasları artıq işlənilər hazırlanıbdır. İndi isə Proqramın özü üzərində iş gedir.

Ölkədə energetikanın inkişafı Proqramının əsaslarında nəzərdə tutulan məsələlərin bir çoxu artıq yerine yetirilmişdir. Belə ki, Trento Universiteti (İtaliya) ilə birgə işimiz olan respublikamızda küllək enerjisindən istifadənin inkişafına dair program hazırlanır. Proqramın əsaslarında nəzərdə tutulan digər, məqsədli məsələlər üzərində ardıcıl, fasiləsiz iş gedir.

Energetika iqtisadiyyatın inkişafı-

FƏQAN ƏLİYEV
texnika elmləri doktoru, professor

nın baza sahəsidir. Ölkəmizin bütün xalq təsərrüfatının inkişafının və nəzərdə tutulan sosial-iqtisadi proqramların yerinə yetirilməsinin müvəffaqiyətini müəyyəyen və təmin edən məhz bu sahədir.

Hazırlanmaqdə olan Proqramda çox ciddi enerji teminatı siyaseti yeridilməsi, yanacaq təchizatında (gönderilməsində) bazar tendensiyaları, yeni energetika obyektləri inşası ve mövcud olanların modernləşdirilməsi, elmi-texniki tərəqqinin həyata keçirilməsi və ətraf mühitin qorunması, milli enerji sisteminin gələcəkdə Avropa və Dünya enerji strukturlarına qoşulması nəzərdə tutulmuşdur.

Program üçün aşağıdakı konseptual məsələlər təklif olunur:

Yanacaq-energetika kompleksinin (YEK) inkişaf göstəriciləri işlənilər hazırlanarkən, onun müasir vəziyyətinin və energetikanın əsas vəzifəsinin - iqtisadiyyatın və sosial sferanın bütün sahələrinin inkişaf dinamikası nəzəre alınmaqla tarazlaşdırılmış, qənaətli, etibarlı və ekoloji baxımdan temiz enerji təchizatını təmin etməli olduğunu təhlil edilməsindən çıxış olunmalıdır;

Energetikanın inkişaf yolları iller üzrə respublikanın həm iqtisadi, həm də sosial inkişafı şərtləndirən enerji daşıyıcılarına tələbəti artım tempinə uyğun işlənilər hazırlanmalıdır.

Enerji təchizatının səmərəliliyini yüksəltmək üçün energetika kompleksində aşağıdakı təxiresalınmaz tədbirləri həyata keçirmək lazımdır:

- yanacaq və enerjinin tənzimlənən tariflərinin səmərəli tətbiqi. Ele tariflər ki, bunlar yanacaq istehsalı və emalı məsrəflərini eks etdirsin, həmçinin yanacaq-energetika və maddi resurslardan səmərəli istifadəni stimullaşdırınsın, izafi məsrəflərin qarşısını alsın;

- yanacaq istehsalı və emalı, energetika-yana-

caq enerjisinin alınıp istehlakçıya ötürülməsi xərclərinin mümkün-maksimal aşağı salınmasını, energetika obyektləri tikintisine sərməye yatırılmasına və istismar məsrəflərinin minimuma endirilməsinə nail olmaq;

- qeyri-ənənəvi və bərpa olunan enerji mənbələrinin, aşkarlanıb-islənməkə enerji balansına daxil edilməsinin, elcə də enerji tullantılarından təkrar istifadə qurğuları tətbiqinin sürləndirilmesi;

- xalq təsərrüfatı sahələrinin strukturunu və istehsal edilən məhsul növlərini məhsul vahidinə ya-nacaq sərfi minimumuna uyğun optimallaşdırmaq, ən aşağı enerji tutumlu sahə və texnologiyaları inkişaf etdirmək;

- təsərrüfat obyektlərinin enerji resurslarından istifadə səməresi və bunların müeyyənləşdirilmiş normalara uyğunluq dərəcəsi üzrə ekspertizasını tətbiq etmək;

- energetikanın ayrı-ayrı sahələrdə elmi tədqiqat işləri aparmaq, tədqiqat işlərini və onların tətbiqolunma üçün təhvil verilməsinə sürləndirmək məqsədi ilə elmi tədqiqat qurumlarının bazasını inkişaf etdirmək.

Sonrakı mərhələlərin vəzifesi olaraq, ümum-dünya bazarı şəraitində və dünya energetika cəmiyyəti ilə qarşılıqlı əlaqələrin güclənə biləcəyi imkanı hesaba alınmaqla, YEK-nin rəqabətədavamlı, eko-loji baxımdan təmiz və təhlükəsiz inkişafının təmin olunması nezərdə tutulmalıdır.

"Ösaslar" Energetikanın inkişafı Programının özünün işlənilib hazırlanmasının ilk şərtlərindən biridir. Programın işlənilib hazırlanması davam etdirilir. Energetikanın uzunmüddətli inkişaf programı, mövcud vəziyyəti nezərə almaqla, təkcə yaxın illər deyil, uzaq perspektivdə də ölkə təsərrüfatının enerji ilə manəsiz təmin etməye imkan vermelidir. Program məsələyə kompleks sistemi münasibət baxımından hazırlanmalıdır. Bu, bir yandan, "Energetika, Ekologiya, Ekonomiya (qənaət)" problemline bütöv bir tam kimi, digər tərəfdən, enerji resursları əldə olunmasından enerjini xalq təsərrüfatına son formasında verilməsindən energetikaya, enerjinin bütün şəkildiyişmə proseslerinin üzvi vəhdəti kimi baxılmasını ve ya-naşılmasını tələb edir. Energetikaya belə kompleks-sistemi yanaşma 2010-cu ilədək Energetikanın inkişafı Proqramının əsas konsepsiyasıdır.

Energetika Proqramı yaradılmasının birinci mərhələsi - yeni iqtisadi şəraitdə energetika siyaseti konsepsiyasının, həmçinin sözügedən siyasetin forma-

laşdırılmasının növbəti mərhəlesi olan energetika strategiyasının işlənilib hazırlanmasıdır. Energetika strategiyası çərçivəsində bu sahənin inkişafı ilə bağlı məhəlli, ictimai və təsərrüfat maraqlarının əlaqələndirilməsi həyata keçiriləlidir.

Energetikastrategiyası ölkənin yanacaq-energetika kompleksi inkişafını, struktur, məhəlli və texnoloji siyasetin məqsəd, prioritet, istiqamət və vasitələrini müəyyən edir və uyğunlaşdırır. Bu zaman iqtisadiyyatın ümumi maraqları və istehlakçıların enerji təchizatı prioriteti əsas götürürülür.

Deyilənlərdən aydın olur ki, Energetika Programı hazırlanarkən, müasir energetika siyaseti və strategiyası məsələləri nezərə alınmalıdır. Bunun üçün müəyyən prioritetlərdən çıxış etmək

lardan yan keçmək olmaz. Elmi-texniki tərəqqi energetikanın inkişafı və təkmilləşdirilməsinin baza əsası teşkil edir. Energetika Proqramında məqsədönlü vəzifələr nəzərdə tutulmalıdır. O cümlədən: fealiyyətdə olan mövcud və yaradılacaq yeni energetika obyektlərinin texniki yenileşdirilməsini təmin edəcək texnolojilər işlənilib hazırlanması, kiçik energetika qurğuları, o cümlədən su-enerji resurslarından, gənəş, külek, geotermal, hidrogen, qeyri-ənənəvi enerji mənbələrindən istifadə edəcək qurğuların seriyalı istehsalının təşkili belə vəzifələrdəndir. Eko loji tələbələr də nezəre alınmaqla, YEK resurslarının axtarışı, kəşfiyyat və işlənməsinin səməresini yüksəldən işlər də bu sahəde mühüm yer tutur.

Enerji Siyasetinin metrinin quruluşu enerji daşıyıcılarının hasilati, işlədilmesi, şəhərini dəyişməsi, onun istehlakı, bunlarla bağlı elmi tədqiqat işləri və ətraf mühitin mühafizəsi məsələlərinin bütün kompleksini əhatə etməlidir. Energetika Siyaseti mətninin strukturuna aşağıdakı məsələlər daxil edilməlidir: keçid dövründə energetikanın vəziyyəti, enerji daşıyıcılarına tələbat və təklif, enerjidi istifadə səməresi, energetika və ətraf mühit, bu sahəde elmi tədqiqat işləri, neft hasilatı və onuna bağlı çeşidli fealiyyət növləri, neftin neqli və hazır məhsulun bölgündürüləməsi, təbib qaz, elektrik enerjisi, energetika və tikinti kompleksi, şəhər və rayonun istilik enerjisi ilə təchizatı, bərpa olunan enerji mənbələri. Energetika Siyasetində olduğu kimi, Enerji Strategiyası met-

nin strukturunda da enerji sektorunun yaranmaqdə olan bazar iqtisadiyyatının şəraiti və ehtiyacıları yönündə yenidən istiqamətləndirilməsi zərurəti hökmen nezərə alınmalıdır. Mətndə aşağıdakı bölmələr de nezərdə tutulmalıdır: YEK-nin vəziyyəti və ölkənin energetika təhlükəsizliyi, mümkün enerji böhranının qarşısının alınması na yönelik profilaktik tədbirlər, energetika strategiyasının həyata keçirilməsinin məqsəd və vəzifələri, enerji tələbatının proqnozu və formalasdırılması, YEK-nin istehsal strukturunun təkmilləşdirilməsi, məhəlli enerji siyaseti, energetika sahəsində xarici iqtisadi əməkdaşlıq və energetika diplomatiyası, energetika siyaseti mexanizmi.

"Alternativ energetika, enerjiyə qənaət" məsələlərinə həsr olunmuş Moskva Beynəlxalq konfransında

AZƏRBAYCANDA KƏŞFİYYAT GEOFİZİKASI VƏ ONUN NƏTİCƏLƏRİ

Kərim KƏRİMÖV,
ARDNŞ GMG İB-nin Baş
direktoru, AMEA müxbir
üzvü, elmlər doktoru,
Azərbaycan Respublikası
əməkdar elm və texnika
xadimi, professor

Neft Azərbaycanın en böyük sərvətidir. Əsrlər boyu Abşeron yarımadası - Bakı bütün dünyada neft diyarı kimi tanınıb. Bu sənayenin təkamülü də məhz Azərbaycanla bağlıdır. Neft ictimaiyyətinə yaxşı məlum olduğu kimi, faydalı qazıntı yataqlarının, o cümlədən, neft-qaz yataqlarının axtarışı və kəşfiyyatında hazırlı dövrdə aparıcı rol oynayan geofiziki kəşfiyyat üsulları, ələlxusus, neft geofizikası da neft sənayesi kimi, ilkin olaraq ölkəmizdə - Bakıda təsəkkül tapmışdır.

Geofiziki kəşfiyyat ve tədqiqat üsulları keçən əsrin birinci yarısından (20-30-cu illərdən) başlayaraq, İttifaq təşkilatlarının Bakıda yerləşən müxtəlif geofiziki dəstələri tərəfindən işlənilər hazırlanmağa və Azərbaycanın neftli sahələrində sınaqdan keçirilməye başlanılmışdır. Bu işlərde yaxından iştirak edən Azərbaycan mütəxəssisləri - geofizikləri çox çəkmir ki, keçmiş Sovetlər İttifaqında neft geofizikası, xüsusən, dəniz geofiziki kəşfiyyat üsulları və mədən geofizikası sahəsində aparıcı mövqə qazanırlar. Odur ki, Azərbaycanın quru əra-

zisində və bütövlükle Xəzər akvatoriyasında geofiziki kəşfiyyat və tədqiqat işlərini, bəzi təcrübə-sınaq işləri çıxılmaqla, yalnız bizim geofiziklər həyata keçmişlər.

Azərbaycanda neft geofizikasının təkmül yolu sadədən mürəkkəbə doğru, geofiziki kəşfiyyat üsullarının, onların müxtəlif modifikasiyalarının, geofiziki avadanlıqların, ölçü cihazlarının və alınılmış geofiziki məlumatların emal və interpretasiya, texnika və texnologiyalarının imkanları ilə şərtlənən bir sıra inkişaf mərhələsindən keçmiş, respublikamızın quru və dəniz sahələrində 650-dən artıq neftli-qazlılıq cəhətdən perspektivli (antiklinal tipli) strukturlar aşkarlanması ilə müşayiət olunmuşdur.

Neft geofizikası ilə məşğul olan iki kəşfiyyat təsti ("Xəzərdənizneftgeofizikəşfiyyat") və "Azəreftgeofizika", iki mədən geofizikası - quyuların geofiziki tədqiqat təsti ("Azəreftmədəngeofizika") və "Xəzərdənizneftgeofizika") və bir geofiziki elmi-tədqiqat institutu (Azərgeofizika ETİ), 1992-ci ilde ARDNŞ-nin GMG İB-nin struktur tərkibində birləşənə kimi keçmiş Sovetlər İttifaqının müxtəlif nazirlərinin (neft, qaz, geologiya) tabeliyində olmuş, tabe olduqları nazirlərin maraqlarına uyğun fealiyyət göstərmişlər. Müstəqili Azərbaycanın birləşmiş neftçi geofizikləri ilk illərdən ölkəmizin neft maraqlarına xidmət etmək imkanı qazansalar da, bu imkanları gerçekləşdirə bilmedilər. Səbəb isə məlumdur: müstəqilliyin ilk illərində respublika rəhbərliyini elə keçirmiş üzəndənraq siyasetbazların səriştəsizliyi, onların yeritdiyi idxlə-ixrac siyasetinin qeyri-sabitliyi, yanacaq-xammal məhsullarının ixracından əldə edilən vəsaitin yüksək istehsal materiallarının, qabaqcıl texnika və texnologiyaların alınmasına deyl, dövlət, bündə və tədiyyə borclarının ödənilməsinə, istehlak balansının kasırlarının yumşaldılmasına və s. kimi qismüddəti problemlərin həllinə yönəndilməsi xalq təsərrüfatının digər sahələri kimi, neft sənayesinə, o cümlədən, neft geofizikasına öz təsirini göstəridi. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində yeni texnologiyalara, geofiziki cihaz və avadanlıqlara dərin ehtiyac duyan Azərbaycan neft geofizikası beynəlxalq tenderlərdə iştirak etmək imkanını itirib, dərin tənəzzülə üzləşmişdi.

Yaxşı ki, bu vəziyyət uzun çəkmedi. H.Əliyevin xalqın arzu və istəyi ilə respublika rəhbərliyinə qayıdışından sonra iqtisadiyyatın bütün sahələrində olduğu kimi, neft geofizikasının inkişafında da yeni mərhələ - tərəqqi mərhəlesi başlandı. "Əsrin müqaviləsi" adlanan neft strategiyasının böyük uğurla həyata keçirilməsi ölkə ərazisinin, Xəzərin, o cümlədən, dənizin Azərbaycan bölməsinin zəngin neft və qaz yataqlarına malik nadir region olduğunu dünyanın maraqlı olan firma və şir-

kətlərinə birmənali nümayiş etdirməklə bərabər, burada neft geofizikasının inkişafı üçün də yeni imkanlar yaratdı və eyni zamanda, geofiziklərin qarşısında bir sıra vacib və şərəfli vəzifələr qoydu. Bu vəzifələrin əm ümdəsi Azərbaycanın quru və dəniz sahələrində neft-qazlılıq cəhətdən perspektivli strukturlar fondunun, ölkəmizin neft sənayesinin inkişaf sürətini təmin edən miqdar karbohidrogen ehtiyatlarının və işləməkdə olan neft-qaz yataqlarında istehsalın artırılmasına nail olmaqdan ibarətdir.

GMG İB-nin müəssisə və təşkilatlarında müasir teleblərə cavab verən texniki vətələrin, texnologiyaların və yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin olması dənizin dayaz və kecid zonalarının dərinlik-geoloji quruluşunun geofiziki kəşfiyyat üsulları ilə öyrənilmesi, üçölçülü (3 D) seysmik kəşfiyyat işlərinin aparılması, mühəndis geofizikasının məsələlərini həll etmək məqsədile kəsilişin üst hissəsinin öyrənilməsi üçün yüksək seviyeli seysmik kəşfiyyatın dünya standartlarına uyğun yüksək seviyyədə emal və geologi dəyərləndirilənmiş sahələrində CGG, ELT, STATOIL, AMOCO, SHEVRON, EXXON MOBIL, Nesa/RACAL və s. şirkətlərlə əməkdaşlıq etməyə imkan verir.

Hazırda geofiziklərimiz qarşısında, karbohidrogen yataqlarının axtarışı və kəşfiyyatını ənənəvi geoloji-geofiziki kəşfiyyat üsulları ilə həyata keçirməklə bərabər, neft geologiyasının birbaşa axtarışı və kəşfiyyati, aşkar olunmuş yataqlarda karbohidrogen ehtiyatlarının geofiziki məlumatlara əsasən hesablanması kimi bir qrup problem və məsələlər var ki, onların həlli müasir texnologiyaların - çoxdalğalı, çoxkomponentli müşahidə sistemlərinin tətbiqini tələb edir. Bu problemlərə aşağıdakıları da aid etmək olar:

- Üçölçülü, dördölçülü seysmik kəşfiyyat materiallarının interpretasiya metodlarının yaradılması;

- Geodinamik-tektonik proseslərin geofiziki işlərin, o cümlədən, seysmik işlərin nəticələrinə təsirinin tədqiqi və interpretasiya zamanı nəzərə alınması qaydalarının işləniləb hazırlanması;

- Dərində yatan (gömülü) strukturların daha müfəssəl öyrənilməsi; süxurların petrofiziki xüsusiyyətləri, flüid doyumluluğu, qazlılıq problemləri və s;

- Qeyri-antiklinal tipli strukturların axtarışı və kəşfiyyatı;

- 3D və 4D müşahidə sistemlərinin yerüstü modifikasiyaları ilə bərabər, onların quyu (ŞSP-ÜDN) variantlarının da işləniləb hazırlanması və tətbiqi; quyuətraf və quyulararası sahələrin geofiziki üssüllərlə "işıqlandırılması".

Bu məsələlər Azərbaycan geofiziklərinin

ELMI ARAŞDIRMALAR

qarşısında duran ve həlli təxirəsalınmaz aktual metodiki məsələlərdir.

Faydalı qazıntı yataqlarının axtarışı və kəşfiyyati ilə məşğul olanlar yaxşı bilirlər ki, Yer təki malik olduğu çeşidli dəfənləri-sorvetləri məhərətlə hifz edir, öz sərrini insanlara asanlıqla açmağı sevmir. İnsan zəkası, artıq səmanın ənginliklərini fəth etməsinə baxmayaraq, Yer təkincə doğru çox çotinlikle, aramlı və ehtiyatla "irəliləyir". Bununla belə, Azərbaycan geofizikləri bu "səfərdə" birləşmələr sırasında olmuş və bu gün de ön cərgədədirler; ölkənin quru və dəniz sahələrində böyük karbohidrogen ehtiyatına malik yeni-yeni strukturların açılmasına nail olurlar.

Çağdaş tariximizdə ən şəhərli səhifelərdən sayılan "Ösrin müqaviləsi"nin imzalandığı vaxtdan 8 il keçir. Bu illər ərzində imzalanmış digər 20 sazişle Azərbaycanın dünya iqtisadiyyatına qovuşmasının temeli qoyulmuşdur. Beləliklə, möhətərəm prezidentimizin rəhbərliyi ilə bağlanan bu neft müqavilələri ölkəmizə 60 milyard dollar sərmaye qoyulmasına razılıqla ilə neticələndi. Bu isə yaxın 5 il ərzində əllik neft hasilatının indiki 14 milyon tondan 50 milyon tona çatdırılacağı deməkdir. İndi heç kəs bu sazişlərin yerinə yetirilməsi üçün Xəzərdə yeterince neft və qaz ehtiyati olmasına zərre qədər də şübhə etmir. Çünkü Azərbaycan alım və mütəxəssisləri - geoloq və geofizikləri ən yeni geoloji, geofiziki, geokimyevi, hidroekoloji və s. məlumatları dərinlənmiş öyrənməklə, kompleks təhlil və müxtəlif üsullar tətbiq etməklə karbohidrogen ehtiyatlarını yenidən hesablayırlar.

Hesablamalar göstərir ki, Azərbaycanda ki neft ehtiyatlarının həcmi 9 milyard tona, qaz - 15,3 trilyon kubmetr yaxındır; yəni neft ehtiyatının proqnoz həcmi indiyə kimi bağlanmış sazişlərə nezərdə tutulandan 2-3 dəfə, qaz ehtiyatı isə 3-4 dəfə çoxdur. Lakin hełe bu proqnozlar da Azərbaycanın real karbohidro-

gen ehtiyatlarını tam əks etdiyimdir. Bu gün məlum olanlar, ifadeyi desək, aysberqın yalnız görünən tərifidir, Azərbaycan geofizikləri onun görünmeyən tərifini işləşdirməyə çox ciddi israrlıdır.

Azərbaycanda neft-qaz axtarışı və kəşfiyyati bu vaxta qədər əsasən antiklinal tipli qırışqlarla əlaqədar olmuşdur. Belə ki, geoloqlar və geofiziklər bu tipli strukturları neft-qaz yataqları axtarışı baxımından, haqlı olaraq, daha etibarlı sayırlar. Lakin dünya təcrübəsi göstərir ki, başqa tipli strukturlar, başqa sözə, qeyri-antiklinal strukturlar da diqqət mərkəzindən kənarada qalmamalıdır. Kür çökəkliyinin Böyük və Kiçik Qafqaz dağları ile temas zonalarında, Xəzər hövzəsinin qərb tərefində pazlaşan çöküntü komplekslərində, dərinlik qırımlarının kənarlarında sükurların yatım və petrofiziki xüsusiyyətləri həmin zonalarda qeyri-antiklinal tipli tələlərin sənaye əhəmiyyətli neftli-qazlı olmasına dəlalet edir.

xeyli yeni geoloji məlumat əldə edilmişdir. Bu illərdə respublikanın quru sahələrində Varvara, Cahandar, Ağçala, Şixiqaya, Şimali Şixiqaya, Əyrice strukturları dərin axtarış qazmasına hazırlanmış və Quruda Neft və Qazçıarma İstehsalat Birliyinə təhvil verilmişdir. C³ kateqoriyalı on milyonlara ton neft ehtiyatı üzərə çıxarılmışdır.

Ətraf zonalardakına nisbətən kiçik olsalar da, digər yeni aşkar edilmiş strukturları da buraya əlavə etmək olardı. Bunların arasında quruda Çəşməbasar litoloji-stratifikasi telesini (Naxçıvan MR), Dərəqilic qalxımını (Abşeron yarımadası), Qərbi Əmirax stratifikasi tələsini (Yevlax-Ağcabədi çökəkliyi) göstərmək olar.

Xəzər dənizində ayrı-ayrı perspektivli sahələrdə pliosen çöküntülərinin və onu döşəyən paleogen-neogen, bəzi zonalarda isə təbaşir çöküntülərinin geoloji quruluşunu öyrənmək məqsədilə seysmik kəşfiyyat işləri aparılmışdır. Son illər "Xəzərdənizneftgeofiz-kəşfiyyat" tərəfindən kameral qrupları tərəfindən bir çox perspektiv sahələrin geoloji quruluşu dəqiqləşdirilmişdir.

Öten illərin geofiziki materialları əsasında bir neçə yeni struktur aşkar edilmiş (Xəzərin Azərbaycan bölməsində Vüsəl, Qətl günü, Gündüz, Qıcas günü, Cəsareti, Xəzinə, Cənubi İnam, Göygöl, Türkmen bölməsində 10 struktur) və Kürdaşı, İnam, Naxçıvan, Abşeron strukturları isə dərin axtarış qazmasına hazırlanmışdır. Qazmaya hazırlanmış bu strukturlarda S³ kateqoriyalı neft ehtiyatı 680 milyon tona bərabərdir.

Geofiziki tədqiqatlar nəticəsində əvvəller aşkar edilmiş və mükemmel öyrənilmiş Çiraq, Dan ulduzu-Əşrəfi, Qarabağ strukturlarında əhəmiyyətli neft-qaz yataqları kəşf edilmişdir. Qurdəniz keçid zonası üzrə (Hövsan-dəniz, Əlet-dəniz, Gil adası) proqnoz işləri görülmüş, Hövsan sahəsində proqnoza uyğun olaraq 1703 saylı quyuda 3690 m dərinlikdən (Qala LD-dən) 40 t/g; 1707 sayılı quyuda 3642-1632 m dərinlik intervalindən 80 t/g debitlə neft alınmışdır.

ARDNS-nin Geofizika və Mühəndis Geologiyası İB-nin tapşırığı ilə Azərgeofizika ETİ-nin elmi-təcrübə ekspedisiyası tərəfindən Muğan-Salyan sinklinorisinin uzununa oxu boyunca Padar və Qızılıağac qalxımları arasında qravimetrik tədqiqatlar vəsitsələrə aşkar edilmiş 5 qalxımdan ibarət gömülülmüş, antiklinal qalxım zonası çöllərə seysmik işləri vəsitsələrə də təsdiq edilmişdir. Zonaya respublikamızda neft strategiyasının banisi, möhətərəm Prezidentimiz Heydər Əliyevin şərəfinə "Qayıdış" adı verilmişdir. Burada zəngin neft-qaz ehtiyatının olması ehtimal edilir, karbohidrogen ehtiyatlarının proqnozu üzrə geofiziki tədqiqat işləri davam etdirilir.

Quyu geofiziki tədqiqatları nəticəsində köhnə neft yataqlarında nəzərdən qəçirilmiş

Ayri-ayrı neftli-qazlı rayonlar-da kaynozoy və mezozoy çöküntülərini tədqiqat obyekti olmuşdur. Tədqiqat işləri Abşeron, Şamaxı-Qobustan, Aşağı Kür, Gəncə, Yevlax-Ağcabədi neftli-qazlı rayonlarında və Naxçıvan Muxtar Respublikasında aparılmış, xeyli yeni geoloji məlumat əldə edilmişdir. Bu illərdə respublikanın quru sahələrində Varvara, Cahandar, Ağçala, Şixiqaya, Şimali Şixiqaya, Əyrice strukturları dərin axtarış qazmasına hazırlanmış və Quruda Neft və Qazçıarma İstehsalat Birliyinə təhvil verilmişdir.

"Ösrin müqaviləsi" və digər neft sazişləri bağlanan vaxtdan bəri (1994-2002-ci illər) Azərbaycanın quru və dəniz sahələrində yeni strukturlar axtarışı, məlum strukturların geoloji quruluşunun dəqiqləşdirilməsi və kəsilişin proqnozlaşdırılması, yaxşı öyrənilmiş strukturların dərin axtarış qazmasına hazırlanması və s. məqsədlər üçün işlər aparılmışdır. Bu məqsədilə əsasən seysmik kəşfiyyat, bəzi sahələrdə isə əlavə olaraq qravimətrik və elektrik kəşfiyyat işləri görülmüşdür. Ayrı-ayrı neftli-qazlı rayonlarda kaynozoy və mezozoy çöküntülərini tədqiqat obyekti olmuşdur. Tədqiqat işləri Abşeron, Şamaxı-Qobustan, Aşağı Kür, Gəncə, Yevlax-Ağcabədi neftli-qazlı rayonlarında və Naxçıvan Muxtar Respublikasında aparılmış,

ELMI ARAŞDIRMALAR

yüzlerle neftli-qazlı obyektlər aşkar edilib neftçilər təhlil verilmişdir. Aşağı Kür çökəkliyinin 7 yatağı üzre (Kələməddin, Kirovdağ, Mışovdağ, Kürsəngi, Qarabağlı, Pirşəhət, Qalmaç) qalıq qaz ehtiyatlarının məqdarı (12,5 mld kubmetr) müəyyən edilmişdir. Analoji iş cənub-şərqi Qobustan sahələri üçün də aparılmış və milyardlarla kubmetr qaz ehtiyatları aşkar olunmuşdur.

Geofizika və Mühəndis Geologiyası İB-nin təşəbbüsü ilə müxtəlif təşkilatlardan olan bir qrup mütəxəssis Azərbaycanda gələcəkdə aparılacaq geofiziki işləri düzgün

istiqamətləndirmək və planlaşdırmaq məqsədile mezokaynozov çöküntülərində toplanan neft ehtiyatını yenidən hesablaşmış və ehtiyat barədəki yeni göstəricilərin bu vaxta qədərkin-dən daha böyük olduğunu müəyyən etmiş, bir çox sahələrin karbohidrogen perspektiviliyi yenidən qiymətləndirilmişdir.

Geoloq-geofiziklər Azərbaycan ərazisinin ayrı-ayrı sahələrinin (həm quru, həm də dəniz) neft-qazlılıq problemlərini nəzərdən keçirərkən neft-qaz axtarış-keşfiyyat işlərinin iki əsas obyekti ayırrılar: bir tərəfdən, antiklinal strukturlar, digər tərəfdən, Orta Pliosen

məhsuldar qatının qumlu obyektləri. Bununla bərabər, neft geologiyasının dünya praktikasından məlumdur ki, hazırda dünya neft ehtiyatının və hasilatının 40-50%-i qeyri-struktur tipli neft tələlərlə əlaqədardır. Bu cəhətdən də Azərbaycan ərazisi əlverişli geoloji quruluşu ilə seçilir. Büyük və Kiçik Qafqaz dağ-qırışq sistemlərini ayıran sahəni əhatə edir, hüdudlarında esas neft-qaz yataqları yerləşən qalın çöküntü qatına malikdir. Orta Kür çökəkliyində bu qatin qalınlığı minimum 10 km, Aşağı Kür çökəkliyində 20 km, Cənubi Xəzər çökəkliyində, Şahdəniz sahəsində isə 24 km təşkil edir. Büyük qalınlığa malik çöküntü kompleksləridir. Yalnız bir geoloji dövr - Mezozoy zamanı əmələ gələn bu qalınlıqda çöküntü qatı dünyadan heç bir regionunda toplanmayıb. Çünkü yer qabığının intensiv oyilmesi burada, məhz Azərbaycan ərazisində baş vermiş və karbohidrogenlərin əmələ gəlməsi üçün əsas material olan üzvü maddələrlə

zəngin çöküntü qatının sürətlə toplanması prosesilə müşayiət olunmuşdur. Bu baxımdan qratitasiya qanununa (Nyuton) əsasən, karbohidrogenlər yalnız antiklinal tipli kəsilişlərə malik strukturlarda deyil, həm də yer qabığının digər formalarının yüksək hissələrində toplanmalıdır. Bu qanunauyğunluğu Azərbaycan geoloqları aşkar ediblər. Bunulla sübut ediblər ki, bizim ərazimizdə coxsayılı antiklinal tipli qalınlıqlar olduğu kimi, Büyük və Kiçik Qafqaz dağ silsilələrinin yamacları boyu pazlaşma və litoloji dəyişkənlik zonaları da mövcuddur. Bu isə neft axtarış-keşfiyyat tədbirlərinin həyata keçirilməsi üçün yeni sahələrin olmasına xəbər verir. Həmçinin nəzərə almaq lazımdır ki, aşkar olunmuş 650 antiklinal tipli strukturlardan 420-si, o cümlədən, dənizin Azərbaycan bölməsində aşkar edilmiş 167 strukturdan 117-si bu günə qədər müfəssəl öyrənilməmişdir. GMG İB-nin alım və mütəxəssisleri bu istiqamətlərde fəaliyyətlərini artırırlar: qeyri-antiklinal tipli tələlərin öyrənilməsinə diqqət artırmış, xüsusi kollektor sűxurların pazlaşma zonaları əsas tədqiqat obyektiine çevrilmişdir. Aşağı və Orta Kür çökəkliklərinin cənub-qərbdə şimal-şərqi yanlarında, eləcə də daxili çökəkliklərin yanlarında (məs. Nəvahi çökəkliyində) pazlaşan horizontalarda əlaqədardır. "Yatat tipli geofiziki anomaliyalar" aşkar edilmişdir.

Müasir dövrde neft geologiyasının coxsayılı problemlərinin həllində neft geofizikasının rolü böyükdür. Hər şəydən önce qeyd etmək lazımdır ki, neft-qaz yataqlarının axtarışında və keşfiyyatında neft geofizikası, xüsusən, seysmiq keşfiyyat və onun coxsayılı modifikasiyaları aparıcı mövqə tutur və bu mövqeni yeni əsrədə də hələ uzun müddət saxlayacaqdır.

TÜRK TARÍXİNİN ƏDALƏT XARPAQLARINDAN

İstanbulda bir yunan ona qarşı haqsızlıq edilməsi iddiası ilə məhkəməyə müraciət etmişdir. İddia birbaşa Sultan Mehmet Fatehəydi.

Sultan Mehmet bu iddia ilə əlaqədar məhkəməyə gelmişdir. O vaxt məhkəmələri Qazılər aparırdı. Bu məhkəmənin qazisi Xızır bəy böyük hökmərini görəndə demiş:

- İddiaçıyla bərabər hər ikiniz ayaq üstə durmalısınız.

Və onu ayaq üstə sorğu-sual etmiş, sonucuda isə hökmədann əleyhinə hökm vermişdir.

Istanbullu fəth edən Büyük Mehmet Fateh Böyük Ədalətə hörmət etmiş və ona qarşı verilən hökmü qəbul etmişdir.

Bu da sizinçün haqsızlığın baş alıb getdi-

yi təbliğ olunan orta yüzilliklər. İndiki hökmədlərin belə bir vəziyyətdə, özü də hakim olmayan bir millətin nümayəndəsi iddia etsə, nə edəcəklərini düşünsək, Sultan Mehmetin nə qədər böyük ədalət sahibi olduğu gözümüz qabağında canlanır.

P.S. İndiki hətta kiçik "hökmədlərlə" qarşı sürülən ittihamı, heç olmasa, xalaxətri saya salan tapıları?!..

- Qoz-fındıq (həmçinin badam, püstə və s.) ən zəngin və ən faydalı zülal və bitki yağları, E vitaminları və B qrupu vitaminları ilə zəngin olmasına əsaslıdır. Qozdan hazırlanan südlü məhsul böyreklerin yaxşı işləməsinə kömək edir. Bu iş böyük zəhmet və xərc tələb etmir. 50 q qoz, yaxud fındıq ləpəsini həvəngdəstədə döymek, qatıqla (yaxud ayranla, kefirə) qarışdırmaq, üstünə bir çay qasığı bal əlavə etmək. Belə qarışqadə orqanizm üçün çox gərəklidir.

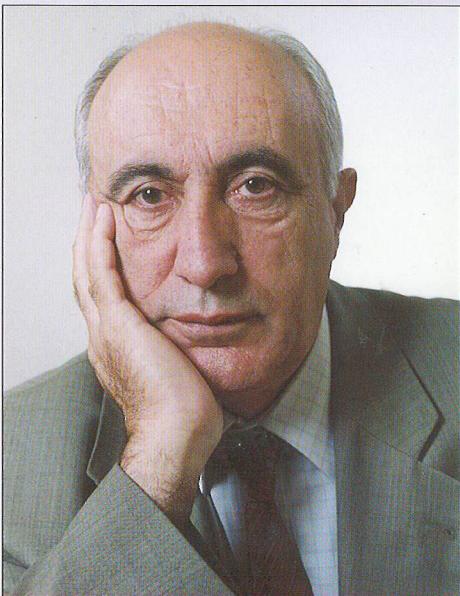
- Portağal, yaxud limonla qatışdırılan balın isə öz təyinatı var. Bu sadə dərman vitaminlər kompleksi ilə zəngin olduğunu üçün, maddələr mübadil-

XALQ TƏBABƏTİNDƏN

ləsini yaxşılaşdırır. Hazırlamaq üsulu: bir portağal, yaxud limonla qatışdırılan balın isə öz təyinatı var. Bu sadə dərman vitaminlər kompleksi ilə zəngin olduğunu üçün, maddələr mübadil-

- Limonla sarımsağın qarışğını içmək:
Bir limonu qabığı ilə maşın-

dan keçirmək və 1 baş sarımsağın horra halına salıb, ikisini bir qaba tökmək, 600 ml su əlavə etmək, 3-4 gün saxlamaq, süzmək, hər gün acqarına 50 ml içmək. Bunun üçün 4 kq limon tələb olunur. Bu içki damarları temizləməklə yanaşı, immuniteti gücləndirir, orqanızmı çox qıymətlil A,B,S vitaminları ilə təchiz edir.

Şahlar ƏSGƏROV
Milli Məclisin Elm və
təhsil məsələləri daimi
komissiyasının sədri,
professor, Əməkdar
Elm xadimi

Molla Nəsrəddin bir lətfəsin – də söylənilir: «Bir gün Molla oğlu ile səfərə çıxı. Molla oğlunu eşsəyə mindirir, özü isə piyada gedir. Yoldan keçən bir neçə adam onları görüb deyir: «Bu da indiki cavanlar. Heç böyüye hörmət etmirlər. O boyda sağlam oğlan eşsəyə minib, yaziq qoca kişi piyada gedir».

Bu sözdən utanan usaq atasına eşsəyə minməyi təklif edir. Özü isə eşsəkdən düşüb piyada gedir. Bu dəfə onların qarşısına başqa adamlar çıxır və: «Bunlara bir baxın. O boyda kişi eşsəyə minib, yaziq uşaq piyada gedir» deyə irad tuturlar. Bu dəfə Molla özü də oğlu ilə birlikdə eşsəyə minir. Yenə onların qarşısına bir dəstə adam çıxır: «Bura bax ey... İki – iki adam minib eşsəyə, yaziq heyvan nefəs ala bilmir» deyirler. Molla eşsəkdən düşür, cığlunu da düşürür və deyir: «Gel ikimiz də piyada gedək. Onda camaat bizə heç nə deməz».

Amma yənə qarşılana bir dəstə çıxır: «Bu axmaqlara baxın. Günün altında piyada gedir – atla – atla gedən eşsəyə minmirlər» – deyə rişxənd edirlər. Adamların sözündən təngə gəlmış molla eşsəyi qaldırbı dalına alır və deyir: "Gel, bala, belə eleməsək, camaatin ağzından qurtara bilmərik».

Mollanın başına gelen bu ehvalat bir çox cəhətdən diqqəti cəlb edir. Birinci, Mollanın və oğlunun bəzi hərəkətləri, bir vəziyyətdən başqa vəziyyətə keçidi (eşsəyə minməsi və eşsəkdən düşməsi) xarici qüvvələrin təsiri altına baş verir. İkinci, Mollanın öz ideyası, iradəsi olmadığını görə, yoldan keçənlərin təsiri altına düşür. Molla baş verən hadisələrin idarə-

edən tərəfi yox, idarə olunan, aktiv yox, passiv tərəfidir. Falsəfi dille desək, molla hadisələrin subyekti yox, obyektidir.

Son 200 ilde yaşadığımız tarix və məruz qaldığımız siyasi kecidilərin demək olar ki, həmisi xarici qüvvələrin təsiri altında baş vermişdir. Biz hadisələrin aktiv yox, passiv tərəfi olmuşuq.

Son 80 illik tariximizdə çoxsaylı siyasi kecidilər yaşamışdır. 1918-ci ildə Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətini qurdular. 1920-ci ildə bu quruluşdan sol təməyyüllü bir qurulu-

səydi, yersiz məzəmmətlə çıxış etməzdii. Ona görə yersiz çıxış edirlər ki, hadisəni ani olaraq qiymətləndirirlər. Başqa sözlə, eğer hadisə başlığından müsbəhədə altında olsayıd, onda yoldan ötenlər o cür təkliflərlə çıxış etmezdi.

Bizi müxtəlif quruluşlarda yaşamağa məcbur edən xarici qüvvələr isə (yoldan ötenlər – dən fərqli olaraq) etdikləri hərəkətləri yaxşı bilir və qərəzi məqsəd güdürlər. Bölgədə siyasetin aktiv tərəfi kimi çıxış etmək isteyirlər.

Molladan fərqli olaraq biz xarici qüvvələrin ideyalarının icraçısına çevrilmeməliyik. Bizim

Düzgün yaşama formulası

Sizin istənilən qərarınız səhvdir.

Eduard Dalberq

şa keçdi. 1921-ci ilin sonunda SSRİ-nin tərkibinə qatıldıq. 70 ildən sonra SSRİ-nin tərkibindən çıxarıq bugünkü quruluşa keçdi.

Bu kecidilərdə bizim ve Mollanın başına gələnlər arasında aydın paralellər görünür. Molla xoş niyyətə səfərə çıxır. Biz də xoş niyyətə 1918-ci ilin may ayında müstəqiliyimizi bəyan edərək, geləcəyə müstəqil dövlət kimi getməyi planlaşdırırdı.

Maraqlıdır ki, Molla üçün köməkçi vasitə olan eşşək axırdı onun özünün yükünə çevrilir. Azərbaycanın çox qiyməti olan nefti zaman-zaman yükümüzə çevirilir və bizə bəla getirir. Bölgəni diqqət mərkəzinə çəkir, siyasi terminlə desək, geosiyasi mərkəzə çevirir. Super dövlətlərin diqqəti bu məkanda kəsişir.

Coxvaxt Azərbaycanda siyasi proseslər bizim elitar təbəqənin başa düşdüyündən qəlbədə gedibdir. Başa düşə bilənlər isə «zərərsiz-leşdiriləbilər». Misal olaraq, Nəriman Nərimanov taleyini göstərmək olar.

Mollanın ehvalatında başqa bir cəhət də diqqəti cəlb edir. Yoldan keçən dəstələr hadisələrin (kecidilərin) keçmiş tarixçəsini bilmirlər, bu səbəbdən də yersiz iradalarla çıxış edirlər. Mollanın dünyagörüşü zəif olduğundan, özünün ideyası, özüne inamı və xarici qüvvələr tab götərə biləcək daxili gücü olmadığından, hərəkətləri (kecidilər) yoldan keçən dəstələr (xarici qüvvələr) tərəfindən idarə olunur. İlk baxışda ağıllı görünən, Molla tərəfindən qəbul olunan bu iradalar əslində nonsensdir. Əger hər dəstə özündən əvvəlki dəstələrin iradalarını bil-

öz milli ideyamız, siyasetimiz olmalıdır, fəaliyyətimiz öz ideyalarımızdan, daxili gücümüzən bəhrələnməlidir.

Qeyri-müəyyənlik prinsipi: təbiət-də və cəmiyyətdə Səhv qarşısında qorxu bizi həqiqəti axtarmaqdan çəkindirməməlidir.

Qelvetski.

Təbiətşünaslıqda böyük əhəmiyyət kəsb edən və heyzenberq tərəfindən kəş edilmiş «qeyri-müəyyənlik prinsipi»nin mözzi bundan ibarətdik, elementar zərərciklərin impulsu nə qədər dəqiq ölçülse, onun fəzadakı yeri bir o qədər qeyri-müəyyəndir və ya tərsinə, hissəciyin yeri fəzada nə qədər dəqiq ölçülse, onun impulsunun qiyməti bir o qədər qeyri-müəyyəndir.

Təbiət hadisələri, cəmiyyət hadisələriindən fərqli olaraq, obyektiv qanunlarla idarə olunur. Subyektiv qanunlarla idarə olunan cəmiyyət hadisələrində obyektiv qanunauyğunluqlar mümkündür. Misal üçün, iqtisadiyyatı güclü olan ölkələrdə demokratik dəyərlər daha tez bərçərər olur. Və ya adambaşına enerji istehlaki ilə adambaşına düşən milli dəyər arasında mütənasiblik mövcuddur və s. Başqa sözlə, iqtisadiyyatla demokratiya, enerji istehsali ilə milli dəyər arasında əlaçılıq var və bu əlaçılıq obyektiv əlaqədir.

Yuxanda söylənilən mühakimələrdən Heyzenberqin «qeyri-müəyyənlik prinsipi» ilə analoji qanunauyğunluğu cəmiyyət hadisə-

ELMI ARAŞDIRMALAR

ri üçün də formalasdırmaq mümkündür. Cəmiyyətdə baş verən hadisələri nə qədər az zaman intervalında (Dt) araşdırısaq, öyrənsek o halda qəbul edəcəyimiz qərann xətası (ΔQ) bir o qədər çox olacaqdır. Və ya tərsinə, qəbul edəcəyimiz qərann xətasız olması üçün hadise geniş zaman intervalında tədqiq edilmelidir.

1990-ci illərdə Azərbaycanda baş vermiş hadisələrə həmin illərin hadisəsi kimi baxıldıq-ından (zaman qısa götürüldükde), 200 ildən çox bir tarixi prosesin davamı kimi baxıldıq-ından, 1988-1993-cü illərdə Azərbaycan iqtidarı və Azərbaycan cəmiyyəti, səhv qərarlar qəbul etdilər. Bu səbəbdən də ağır nəticələrlə qarsılaşdıq. Nə AXC-cilər, nə de parto-kratlar başa düşmək istəmədilər ki, Azərbaycan son 200 il ərzində dəfələrlə zamanın faciələr zolağından keçibdir. I faciəvi zolaq zamanı Azərbaycan iki yere bölündü, II faciəvi dövrə Zəngəzuru, Dərələyəzi və Göycə mahalını, digər torpaqlarımızı itirdik. Zamanın III faciəvi zolağında həmvətənlərimiz Ermənistan SSR-dəki torpaqlarından qovuldular, Dağlıq Qarabağ işe mübahisə predmetinə çevrilibdir.

Bələliklə, dedikdərimizdən çıxaracağımız ən böyük felsəfə nəticə bundan ibarətdir ki, hadnisi nə qədər qısa zaman kəsiyində araşdırısaq, çıxaracağımız qərann xətası o qədər böyük olacaq. Hadisə ilə bağlı qərarlar qəbul edilərkən həm tarixilik, həm də müasirlilik nəzərə alınmalıdır. Dedikdərimizi riyazi formula ilə belə ifadə etmək olar:

$$\Delta Q \cdot \Delta t = S = \text{const}$$

harda ki, ΔQ — qəbul edilmiş qərann xətasıdır və:

$$\Delta Q = Q_m - Q_r$$

harda ki, Q_m — mütləq düz qərar; Q_r — isə cari qəbul edilmiş qərardır. $\Delta Q=0$ olarsa, cari qərar mütləq düz qərara bərabərdir. ΔQ böyük olarsa, cari qərar xətası çox olan qərardır. Dt — hadisənin araşdırıldığı zaman intervalıdır.

Böyük fransız filosofu Puankareye (Poincaré H., «The Foundation of Science», N.-Y., 1929, p.181) görə, eger fiziki hadisələri bir modelə təsvir etmek mümkünündürse, onda onu sonsuz sayda fərqli modellərlə təsvir etmek mümkünündür. Şübəsiz, bu modellərin biri düz, bir neçəsi kvazidüz, qalanları isə səhvdir. Düz model daxilində her bir problemin sonsuz həlli mövcuddur. Bunların biri mütləq düz, bir neçəsi kvazidüz, qalanları isə müxtəlif dərəcədə səhv həllidir. Düz ve səhv həller arasında aralıq hallar da mövcuddur. Belə ki, düz modelə yaxınlaşdıqca ΔQ azalır, səhv modelə yaxınlaşdıqca ΔQ artır. Qəbul edəcəyimiz qərann ΔQ xətasının az olması üçün hadisə geniş Dt zaman intervalında öyrənilməlidir.

Fərəz edək ki, bir çay üzərində körpü tikmək lazımdır. Şübə yoxdur ki, körpünün çay üzərində çox yerde tikmək olar. Körpünün eni, uzunluğu, hündürlüyü ilə bağlı coxsayı variyantları da təklif etmek olar. Ayndır ki, bu variyantları biri düz, bir qismi kvazidüz, bir qismi səhv, qalanları isə çox səhvdir. On düz variyant tapmaq mümkün olsa, onda qəbul edəcəyimiz qərann xətası ($\Delta Q=0$) sıfır, yeni $Q_m = Q_r$

olar; ən səhv variant seçərikse, onda xətamız ən çox ($\Delta Q = \text{max}$) olar. Düz qəran tapmaq üçün çox düşünmək və çox ölçüb — biçmək lazımdır. Yəni $Q_m = Q_r$ olana qədər.

Yuxandakı qanunun varlığı ululanımız intuitiv hiss etmişlər. Onların əsrlər boyu toplanmış, bəsər və mənəvi dəyər şəklində formalasılmış bəzi fikirlərinə diqqət yetirək:

Misal 1. «Yüz ölç, bir biç» atalar sözünün hikməti bundan ibarətdir ki, zamanını yüz dəfə çox götür, hadisəni hərtərəflü öyrən, sonra qərar qəbul et. Onda qəbul edilən qərann xətası az olar. SSRI-nin dağıılması ilə bağlı ABŞ jurnalisti Karl Bernistaynnin «Müqəddəs ittifaq» məqaləsində (Bax: " Za Rubejom", № 9, 1992.) Papa II İohann Pavelin Vəsinqton-dakı səfiri, arxiyepiskop P.Laci ilə prezident R.Reyqanın xüsusi tapsinqlər üzrə səfiri V.Uolters arasındakı söhbətdən: "Mən Uoltersə deyirdim: "Müqəddəs ataya qulaq as! Bizim bu işdə 2000 illik təcrübəm var". R.Reyqan 2000 illik tarixi təcrübəyə arxalandı və SSRI kimi nəhəng bir imperiyani dağında bildi. Çünkü son qərar qəbul edilərkən insan daha çox informasiyaya malik olur.

Misal 2. «Allahın birinci adı Sebrdir» hikmətinin mənası bundadır ki, sabırı olub, Δt -ni çox böyük götürsək, qəbul edəcəyimiz qərann xətası az olar, bu isə Allahə xos gəder.

Qədim bir rəvayətdə deyilir ki, bir çoban günorta vaxtı yoldan öten bir yolçunu yeməyə dəvət edir. Çobanın «Kimsən, hardan gelib, hara gedirsen?» sualına yolcu cavab verir ki, mən filan vilayətdənəm, elm və bilik öyrənmək üçün uzaq ellərə səfər etmişdim; uzun illərdi ki, dini elmi dərindən öyrənib, ölkəmə, vətənə-mə qayydram. Çoban: «Onda de görüm, Allahın birinci adı nədir?» sualını verir. Yolcu sualın cavabını bilmədiyi etiraf edir və çobandan cavabını deməyi xahiş edir. Çoban deyir: «Bir il mənə nökərçiliyik etsən, onda bu sualın cavabı-nı sənə öyrədərəm». Yolcu razılaşır. Bələliklə, bir il tamam olur, çoban Allahın birinci adının «Səbir» olduğunu yolçuya öyredir. Yolcu xuda-hafizləşib vətənəne yola düşür. Öz kəndinə, evi-nə səhərə yaxın çatır. Eve girərkən arvadının bir cavan oğlanla yatçılığını görür. Beynindən qara fikirlər keçir, isteyir eve girərkən qapıda gördüyü baltamı götürür.. Yادına çobana birlilik nökərçiliyi düşür. Fikr gedir. Arvadı henritiye oyanır. Ərini tanır. Sevincək oğlunu yuxudan oyadır və deyir: dur, atan gelibdir. Bələliklə, sabır atan öz doğma oğlunun qətlindən xilas edir.

Bununla qeyd etmək istəyirəm ki, səbirliliyi olmaq xilasımız, kəməhövsələlik isə düşmənizdir.

Quran — Kərimdə də səbirliliyin fezileti barədə yazılmışdır. Orada göstərilir ki, 20 səbirli adam 100 adama, 100 səbirli adam 1000 adama qalib gələ bilər.

Misal 3. «Bir ağıl yaxşıdır, ikisi ondan da yaxşıdır» kəlamı yuxandakı formuların işığında o deməkdir ki, məsələnin həllinə iki nəfərin cəlb-i sanki problemin çözülmə vaxtını iki dəfə artırır. Bu səbəbdən də xəta azalar.

Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin 7 mart 1991-ci il tarixli iclasında yeni İttifaq müqaviləsi ilə bağlı keçiriləcek referendum və digər məsələlər haqqında deputat Heydər Əliyev sərt çıxış etdi və tezyiqlərə məruz qal-

di. O zaman «Həyat» qəzetiñin müxbiri Heydər Əliyev yaxınlaşır və sual verir:

Sual: Siz elə gəlmir ki, əvvəllerlə müqayisədə siz indi diametal əks mövqedən çıxış edirsiniz?

Cavab: Bəli, dünyamız dəyişib, vəziyyət dəyişib, kecmişimizə münasibət başqadır. Ona görə də biz tariximizi yenidən təhlil edib, dəha obyektiv nəticəyə gelirikse, burada pis heç nə görmürəm».

Bu deyilənlərdən çox maraqlı nəticə eldə etmiş olunq: İstənilən şəxsin bir hadisə haqqında qəbul etdiyi qərərlərdən son qərar, prin-sipcə, dəha düzgün qərar hesab olunmalıdır. Çünkü son qərar qəbul edilərkən insan daha çox informasiyaya malik olur.

Misal 4. «Ağsaqqal sözünün üstünlüyü». Bu kəlama açılış verməmişdən qabaq, yuxanadakı riyazi formulamı başqa cür yozaq.

İstəniləntəbiətvə cəmiyyəthadisəsinin ted-qıqat (müsahidə) müddəti Δt ilə həmin hadisə haqqında əldə etdiyimiz informasiyanın miqdan Δt arasında əlaqənin olmasına şübhə yoxdur. Bu əlaqənin düzəzləti (düz mütənasib) olduğunu fərəz edək. Fərəz edək ki, problemi həll etməyə başlayanda t_1 — zamanında problemlə bağlı I_1 informasiyamız (argument, fakt) var. Bir müddətdən sonra t_2 — zamanında məlumatımız dəyişib I_2 səviyyəsinə çatır. Bələliklə:

$$\Delta t = t_2 - t_1 \text{ müddətində}$$

$\Delta I = I_2 - I_1$ qədər məlumat toplanır (həm də zərərlə məlumatlar tullanır). ΔI — əslində, zəruri informasiya toplusudur. Əldə etdiyimiz nəticə belədir:

$$\Delta I = \Delta t$$

Belə olan halda, yuxandakı formulamı aşağıdakı şəkildə yazmaq olar:

$$\Delta Q \cdot \Delta I = \text{sonst}$$

Yəni zəruri məlumat Dt nə qədər çox olarsa, qəbul ediləcək qərann xətası ΔQ bir o qədər az olar. Ayndır ki, $\Delta Q=0$ olarsa, onda $Q_m = Q_r$ olar. Yəni cari qərar mütləq düz qəra-bərəber olar.

Ağsaqqalın dünyagörüşü, həyati boyu topladığı informasiyası genç insanların kəndindən çox olduguna görə, eyni hadisə haqqında ağsaqqalın qəbul etdiyi qərar gəncin qəbul edəcəyi qərardan daha xətasız olar. Bu səbəbdən də min illərdir ki, Şərqdə ağsaqqal sözünün qıyməti böyükdür.

Misal 5. Büyyük Şəhriyarn: «Bizdən qabaq-dadır avropalılar: İşi işbiliyə tapşır onlar» hikmətinin açılışını yuxandakı formulamın işığında belə izah etmək olar:

Professional insanların həyati boyu topladığı informasiyanın (biliyi) miqdən qeyri-professionalların malik olduqlarından deşələrlə çox olur. Bu səbəbdən də qarşıya çıxan problemi professional dəha qısa müddətə həll edə bilər. Qabaqcıl ölkələri zirvəyə aparan yoluñ fəlsəfəsi bundan ibarətdir.

Misal 6. Məhəmməd peyğəmbər buyumüşdur "Mənim hümmətimin müxalif fikir

ELMI ARAŞDIRMALAR

söylenmesində rəhmətlik vardır". Çünkü müxalif fikir hadisə ilə bağlı informasiyani çıxaldır, qəbul olunacaq qərann səhvini isə azaldır.

ANS şirkətlər qrupunun və Ç. Mustafayev adına Fondun təsis etdiyi "2002-ci ilin adamları" mükafatı və diplomunun təqdim olunması mərasimində Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyev ANS kanalında qacqınlann heyati ilə bağlı gördüyü bir epizod haqqında söylədi: "Mən gördüklerimi Rəsizadəyə dedim. Əlbəttə, Rəsizadə bunu görmüşdü. Amma dedi ki, yaxşı, biz bunu edirik, daha televizorda vermək nəyə lazımdır? Mən dedim, sən indi belə deyirsən. Ancaq onlar bunu verməsəydi, biz də görmezdi. Amma bunlar göstərəndən sonra məcburiq bu işə qarşaq və aydınlaşdırıq ki, həqiqət yeridir".

Misal 7. Bu deyilənlər Qərb düşüncə terzinə özünə möhkəm yet tutub və dəyərlər şəklinde kristalllaşdırır. Qərb düşüncə terzindən de bir neçə misal getirək:

7.1. Dalberq Eduard: "Sizin istənilən qərannız səhvdir".

7.2. T.N. İgnatova: "English for Communication". (Bax: seh. 216)

a) «Fealiyyətə başlamadan əvvəl faktları toplamağa vaxt ayır».

b) «Problemlə üzləşəndə, qərar qəbul etməzdən qabaq, faktları analiz et».

Misal 8: «Kimdir fövqəlinsən?» sualına cavab verməyə səy göstərək. Yuxandakı formulanın tələbinə görə, istənilən hadisə haqqında düşünmə və ya məlumat toplama müddətinə azaltdıqca, qəbul edəcəyimiz qərann xətası artır. Bu qanun adı insanların fealiyyətini izah edir. Elə insanlar ola bilər ki, yuxandakı formulanın tələbinin eksinə olaraq, qısa zaman müddətində də düzgün, xətasız qərarlar qəbul etmək qabiliyyətinə malik olsunlar. Yeni çəvik qərar qəbul etmək güclündədir. Fealiyyətəri bu qanunla tənzimlənmədiyi üçün, onlan qeyri-adı şəxsiyyətlər hesab etmək olar. Belə insanlar fövqələbəsər və ya fövqəlinsənlərdir. Ola bilsin ki, düzgün qərar qəbul edərkən onlar lazım olan informasiyanı yüksək intuisiya vasitəsilə də əldə edirlər.

Sübəsiz, peyğəmberlər fövqəlinsənlərdir. Keçid dövrünü yaşayan dövlətdən qüdrətli dövlət quran prezidentləri də bu sıraya daxil etmək olar. Bu baxımdan V.I. Leninlə müqayisədə M.K. Atatürk daha fövqəlinsəndir. Çünkü onun qurduğu dövlət yaşayır, amma Leninin qurduğu dövlət özündən çürüyüb dağıldı. Makedoniyalı İsgəndər, Y. Sezar, I. Pyotr, I. Napoleon, İ. Stalin, R. Reyqan da fövqəlinsənlərdir. Onlar qısa zaman müddətində düzgün qərar qəbul edə biliblər. I. Napoleonun cəld qərar qəbul etmək qabiliyyəti ətrafini həmişə heyretləndirmişdir.

İkinci Dünya müharibəsi zamanı, 1942-ci

ilin avqust ayında İngiltərənin Baş naziri U. Çörçill Moskvaya gelir. İ. Stalin 2-ci cəbhənin tezliklə açılmasını istədiyi bildirir. Çörçill bunun mümkün olmadığını izah edir və əvəzində Şimali Afrikada «Torç» əməliyyatını aparmaq istəyini bəyan edir. Stalin bu əməliyyatın yaradacağı vəziyyəti həmin dəqiqə dəqiq qıymətləndirir. Həmin anları U. Çörçill belə xatırlayıır: «Dünyada yaşayan insanların ancaq bir neçəsi bizim 3-4 ay ərzində inadla hazırladı - miz mülahizələri bir neçə dəqiqə ərzində başa düşə bilərdi. O, bunları ildin sürətlə qıymətləndirdi» (Bax: «Вторая Мировая война в воспоминаниях У. Черчилла и др.», Москва, 1990, str. 168).

Qürür hissi ilə qeyd edə bilərik ki, 2001-ci il 11 sentyabr hadisəsi ilə bağlı qısa bir zaman kəsiyində H. Əliyev çox düzgün qərar qəbul etdi və antiterror koalisiyasına qosuldu.

«Yüz ölç, bir biç» atalar sözünün hikməti bundan ibarətdir ki, zamanını yüz defə çox götür, hadisəni hərtərəfli öyrən, sonra qərar qəbul et. Onda qəbul edilən qəranın xətası az olar. SSRİ-nin dağılması ilə bağlı ABŞ jurnalisti Karl Bernistaynın «Müqəddəs ittifaq» məqaləsində Papa II İohann Pavelin Vaşinqtondakı səfiri, arxiyepiskop P. Laçi ilə prezident R. Reyqanın xüsusi tapşırıqlar üzrə səfiri V. Uolters arasındaki söhbətdən: "Mən Uoltersə deyirdim: "Müqəddəs ataya qulaq as! Bizim bu işdə 2000 illik təcrübəmiz var". R. Reyqan 2000 illik tarixi təcrübəyə arxalandı və SSRİ kimi nəhəng bir imperiyani dağında bildi. Çünkü 2000 illik tarixi təcrübədən istifadə etdi».

Beləliklə, mütləq düzgün qərar qəbul etmək qüdrəti cənabi-haqqı məxsusdur. Peyğəmbərlər də minillərin sınığından çıxmış düzgün qərarlar qəbul etmişlər. Fövqəlinsənlərə yüz illər üçün doğru olan qərarlar qəbul edə biliblər. Müdrük insanlar zamana tab getirən qərarlar qəbul edirlər. Adı insanların qəbul etdiyi qərann xətası cahil insanların qəbul etdiyi qərann xətasından az olur.

Cəmiyyət, adətən, qərar qəbul edənlərə və qəbul edilmiş qərani icra edənlərə bölünür. Mükəmməl cəmiyyət o cəmiyyətdir ki, orada qəbul olunmuş qərarların xətası azdır və hər bir cəmiyyət üzvü bu qərarların xətasız icra edir.

Dünya böyük dəyişikliklər ərefəsindədir. İnkışaf etmiş dövlətlər sənaye bazalı cəmiyyətdən texnoloji və informasiya bazalı cəmiyyətə keçirlər. Qabaqcıl dövlətlər elmle idarə olunurlar. Çağdaş dünyanın inkışaf istiqaməti belədir. Yuxandakı formulanın işığında bu o deməkdir ki, ister daxili, ister xarici siyasetə bağlı problemlərin həllində qəbul edilecək qərar elmi olmalıdır, yəni qərann DQ xətası çox az

olmalıdır. Bu isə o zaman mümkündür ki, problemin öyrənilməsi, araşdırılması müddəti Dt çox böyük olsun ki, zəruri informasiya bazası toplana bilsin. Problem öz həllini qısa zaman müddətində tapmali olduğu bir halda, yəni zaman dar olanda çoxlu sayıda peşəkar insanın və mütəxəssisləri bu işə cəlb etməklə tədqiqat-müşahide zamanın dəfələrlə qısaltmaq olar. Bu işə həmin problemin həlli üçün araşdırma mərkəzlərinin, elmi-tədqiqat laboratoriyalarının və ya institutlarının yaradılması deməkdir. Belə qurumların yaradılmasının və peşəkar insanların, ekspertlərin bir yere toplanmasına həm hikməti, həm də fəlsəfəsi bundan ibarətdir. Burada hikmət çox adamların bir yərə toplanmasında deyil, professional insanların bir yərə toplanmasındadır!

Bütün bu dediklərimizdən görünür ki, son 200 ilde yaşadığımız zamanın faciəvi zolaqlarının (ve 80 ilde Azərbaycanda baş vermiş keçidlərin öyrənilməsi, ümumiləşdirilməsi, fəlsəfi analizi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu problem həllində ümumi halda təhsilin, xüsusi hələdə filosoflann, tarixçilərin, alimlərin rolü böyükdür.

Son yüzyilliklərdə ata-ba-balımızın da buraxdıqları səhvler dəqiq analiz ediləmeli, lazımi fəlsəfi, siyasi, tarixi, psixoloji nəticələr çıxarılmalıdır ki, gələcəkdə səhv edilməsin. Bunun üçün bize, müsələtələbələrə cavab verə biləntəhəsillərimiz gələcəyimizdir.

P.S. 2002-ci ilin noyabr

ayının 6-9-da Bolqarstan paytaxtı Sofiya səhərində "Avro-pada ömrəboyu təhsil: Hami üçün təhsil doğru" mövzusunda Beynəlxalq konfrans keçirilmişdir. Konfransda plenar iclasları bərabər, seminarlar da təşkil edilmişdir.

8 noyabr saat 14.00-da keçirilən seminar Türkiye nümayəndələri təşkil etmişdilər. Seminarın mövzusu "Hami üçün təhsil sahəsində Türkiye təhsil sisteminin son uğurları" olmuşdur.

Seminarnın işində Türkiye Milli Təhsil Nazirliyinin Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdürü Zühal Gökçesu və həmin nazirliyin ibtidai təhsil şöbəsinin müdürü Yuksel Ozdamalı, ABŞ-dan Rudolf Vruqtman (University of Missouri) və digər ölkələrin nümayəndələri iştirak edirdilər. Mən çıxmışdım

$\Delta Q \cdot \Delta l = \text{const}$ formulu haqqında məlumat verdim. Formuladan çıxan nəticələri seminar iştirakçılarının nəzərinə çatdırıldım. İsvərədən olan nümayəndə həmin dəqiqə formulani yazdım kağızın saylığını coxaldıb mənim imzamla seminar iştirakçılarına payladı. Təvəzükkarlıqlıdan uzaq olsa da, bu sözləri də deməyi məqsədə uyğun hesab edirəm.

ELMI ARAŞDIRMALAR

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nəzirliyinin hazırlayıb xalqın müzakirəsinə verdiyi fasilesiz milli təhsil konsepsiyanının təhsil sistemində olan çatışmaqların aradan qalxmasına kömək edəcəyinə ümidi bəsleyirik. Bu gün hamimizə aydır ki, hər xalqın özünün təhsil konsepsiyası olmadan, hər xalq öz milli sivilizasiyasından lazıminca qidalanmadan irəliləyiş mümkün deyil.

Biz birleşib ümumi maarif şəbəkəsi yaradanda, ümumi mənafelərin xatırına milli, xüsusi-fərdi mənafeləri lazımsız əşa kimi bir kənara atmışq. Son dövrde millət və xalqların özünəqayışı və ona cəhd isə sübut edir ki, bu gün irəliyə doğru ümumi inkişafımızı ancaq öz kökümüzə qayitmağımız temin edə bilər. Əvvəlki təhsil sistemində isə millilikdən beynəlmənliliklə inkişafın sosial-psixoloji və pedaqoji xarakteri aşağıdan yuxarıya deyil, xəotik vəziyyətdədir. İlk görünüşündə belə təəssürat yaranır ki, hər hansı bir forma tətbiq etməklə mezmuru dəyişmək mümkündür. Yeni milli təhsil konsepsiyasında qeyd edildiyi kimi, bu məsələdə aşağıdan yuxarıya bütün mənafelər zəncir kimi bir-birinə bağlı olmalıdır.

*Yeni təhsil sistemindən söhbət gedəndə, ilk növbədə, bu sistemin şəxsiyyət formalasdırmaq təminatı və inkişafı barədə düşünmək lazımdır. Məlumdur ki, şəxsiyyət problemi cəmiyyətdə başlıca problemdəndir və "dünya standartı" baxımından bu sahədə də gerilik açıq-aşkar hiss olunur. Bəzən özünü aydın sözüne verən, bəzənse tamamilə aşkarlanı bilməyən mənəvi paradoxlar uzun illərdən bəri şəxsiyyət formalasdırılmasında yol verilən səhvlerin nəticəsidir. Bele düşünmək olar ki, ailə və ətraf mühit, ümumiyyətlə ictimaiyyət də bu paradoxların yaradıcılarıdır, təhsil sistemi isə ancaq məktəbi əhatə edir, sif pedaqoji xarakter daşıyır. Bu səhvdir. Yeni, milli fasilesiz təhsil sisteminin gücü onun məhz geniş imkanlığında, şəxsiyyətin formalasmasına təsir edən bütün amilləri əhatə etməsindədir. Tərbiyədə aile, kollektiv, ərazi, milli və genoloji xüsusiyyətlər, nehayət, cəmiyyət həlledicidir. Fikrimizi aydınlaşdırmaq üçün pedaqoji ədəbiyyatda əsaslıdırılmış şəxsiyyətin formalasmasına xüsusi rol oynayan aşağıdakı amillərə diqqət yetirək:

Birinci - makrofaktor. Şəxsiyyətin hansı cəmiyyətdə, hansı ideologiya ilə tərbiye olunması bura daxildir. Biz sosializm cəmiyyətində yaşadığımızdan, özümüzün xüsusi (komunist) ideologiyamız mövcuddu ki, bu da cəmiyyətimizdə ictimai tərbiye sisteminin yaranmasına getirib çıxarıb. Uşaq bağçasından tutmuş akademiyalara qədər, o cümlədən bütün informasiya vasitələri gənc nəslin tərbiyəsi ilə məşğul olan bu sistemə daxil idi.

İkinci - mezofaktor. Şəxsiyyətin formalasmasına təsir edən, yaşadığın regionun sosial-demokratik, milli-mədəni xüsusiyyətləri buraya daxildir. Unutmaq olmaz ki, ittifaqda vahid təhsil sistemində cəmləşənə qədər hər xalqın özünün müstəqil milli təhsil, tərbiyyə sistemi var idi. Və bu milli mədəniyyət hardasa yarış-

Azad Bayramov

AKTA-nın fəlsəfə və tarix kafedrasının dosent əvəzi, fəlsəfə elmləri namizədi

MİLLİ TƏHSİL VƏ ŞƏXSİYYƏT PROBLEMI

pali xarakter daşıyır. Bir-birindən çox az xəbəri olan təhsil və tarbiyə məsələləri milli normativlərdən kənara çıxa bilmirdilər.

Digər tərfdən, xalqların bir hissəsinin təhsil sistemi Şərqdən, bir hissəsi Qərbdən qidalanıb, müxtəlif ruhlara malik müxtəlif kontekslərdə qurulmuşdu. Hər iki konteksti özündə ehtiva edən üçüncü tərəf də mövcud idi. Ittifaq təşkil olunanın sonunda bu xüsusiyyətlər nəzərə alınmalıdır. Təəssüflər olsun ki, bu xüsusiyyətlər sonrakı illərdə daha kəskin şəkilde deformasiya olunmağa, standartlaşdırılmağa başlandı. Min illərlə tərbiyə və təhsildə mərkəzi, aparıcı mövqə tutan dindən kəskin şəkildə uzaqlaşmaq və digər subyektiv səbəblər üzündən milli köklərdən qopmanın acı nəticələri bu gün göz qabağındadır.

Deməli, indiyə qədərki təhsil sisteminde mezofaktorların, yeni milli-mədəni, sosial-demokratik amillərin imkanlarına cüzi şərait yaradılmış, aldadıcı şəyərlər - illüziyalar yaradılmış, nəticədə isə yeni, daha keyfiyyətli insanmeye dair çıxa bilməmişdir.

Milli təhsil sistemində, ilk növbədə, mənafelər nəzərə alınmalıdır. Çünkü biz hər hansı konkret bir sistemə mənsub olmazdan əvvəl, konkret bir millət və ya xalqa mənsubuq. Fasilesiz təhsil sistemi bu mənsubiyətin müasirleşməsinə və dövrün, siyasi qurumun məzmununa uyğunlaşdırılmasına xidmət etməlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, standart təhsil sistemi milli məzmunu və formanı deformasiya edir. Halbuki hər xalqın birinci növbədə öz sivilizasiyasından, adət-ənənələrindən, milli qaynaqlardan qidalanın təhsil sistemi olmalıdır və yalnız bu zəmində ümumi məqsəd və mənafelər formalasmalı idi. Bele ki, ister analitik, isterse də rasional təfəkkürün mövcud genofondla bağlılığı şübhəsizdir. Beyinin sağ və sol yarımkürəciklərinin həm inkişafı, həm də bir-birini tormozlayıcı orqanlara çevirməsi təhsilin genofonddan, yenisi milli köklərdən, xüsusiyyətlərdən nə dərəcədə qidalanmasından asılıdır.

Üçüncüsü - krofaktorlar. Subyektiv faktorlardır. Bu, ırsiyyətlə, təbii vergilərlə, anadangəlme qüsurlarla bağlıdır. Təəssüflər olsun ki, sovet pedaqoqikasında ırsiyyətin mövcud imkanlarına fikir verilmirdi. Təbii vergilərin, istedadlarının reallığı biziñ sənki indi-indi məlum olur. Halbuki pedaqoqikanın qarşısında istedadların, təbii vergi ilə doğulanların təhsilini təmin etmək üçün yeni iş prinsipləri hazırlamaq kimi təxirəsalılmaz vəzifələr durur. Qəribədir,

anadangəlme və sonradan yaranan qüsurları olan şagirdlər üçün xüsusi məktəblər vardi; anadangəlme istədəda malik uşaqlara isə fiqir verilmirdi. Nəticədə onlarca istədədə baxımsızlıq, başqa cür desək, qayğısızlıq və diqqətsizlik üzündən batıb gedirdi.

Zənnimizcə, subyektiv faktorlara qadın və kişi cinsləri arasındaki fərqli xüsusiyyətlər də daxil edilməli, tədris programında, peşə yönümüzdə, xarakter formalaşmasında belə fərqlər nəzərə alınmalıdır. Aydır ki, əsasən, qadın üçün ayrı, kişi üçün ayrı peseler möv-cuddur və unutmaq olmaz ki, qadın geleceyin anasıdır. Bütün bənlər ahəngdar şəxsiyyət formalaşmasında xüsusi rol oynayan amillərdir.

Əger bu mənafelərde qarşıdurma möv-cuddursa, onda vahid təhsil sisteminə dənişməq mümkün deyil. Hansı bir amilinsə imkanlarının məhdudlaşdırılması, hansınasa həllədici önem verilib, digərinin kölgədə saxlanması və təndaş tərbiyəsində dərin ziddiyətlər yaradır. Həmin təhsil sisteminde mezoamillərin və subyektiv amillərin boğulması da mərifi böhran veziyyətine çatdırırı.

Xalqın ruhu, milli adət-ənənələri, ənənəvi tərbiyə metodikası təhsil sisteminde əks olunmursa, məktəb və ətraf mühit arasında körpü-lər qırılır. Məktəb bir cür, ailə başqa cür tərbiyə edir, şagirdlər ikileşmə yaranır. Vaxtilə P.F.Lesgaft şagirdləri altı tipə böldürdü: ikiyüzlü, həqiqətpərəst, xeyrixah, həlimxasiyyət, bədxasiyyət, qəddar. Bu xarakterlərin formalaşmasının köklərini o, əsasən, ailədə axtarırı.

Unutmaq olmaz ki, şagirdlərde ikileşmenin yaranması ailələrin günahı üzündən deyil, ailə-məktəb mənafeləri arasında fərqlər, bütün amillərin mənafət ümumiyyili məqsədinə xidmət edən təhsil sistemi səbəbindən baş verir. Şagird ailə ilə məktəb baxışları arasında fərqlər, ziddiyətləri çox vaxt duyur, görür və məktəbdə bir cür, ailədə başqa cür davranmaq zərurəti qarşısında qalır. Təhsil sisteminde olan cansıxcılığı, ikileşməyə səbəb olan amillər aradan qaldırmaq üçün bütün amillərin mənafeləri gözlənilmeli dir. Bu gün xalqın müzakirəsində olan milli təhsil konsepsiyasına məhz bu mənafelər aspektində yanaşmaq lazımdır. Yeni konsepsiyanın təbliği, onun geniş müzakirələrinin keçirilməsi ilə məraqlananlar, təəssüf ki, hələlik çox azdır. Halbuki gelecekdə respublikanın tam iqtisadi və siyasi suverenliyinə nail olmaq üçün bu gün milli təhsil sisteminin hansı məzmundan qərarlaşmasından çox şey asıldır.